

Klasstillhörighet och partipreferenser

En studie av partipreferenser längs två dimensioner i Sverige

Abstract

This thesis examines the Oesch class schema in a Swedish context, and tests its ability to unveil cleavages in political preferences. The Oesch class schema operationalizes class by profession. It adds horizontal divisions based on different work logics to the vertical divisions which schemata such as ESEC build on. Two cleavages are thus captured, an economic (left-right) and a sociocultural (libertarian-authoritarian) one. The work logics are assumed to influence a person's position mainly on the libertarian-authoritarian dimension, but their explanatory power for position on both dimensions is tested. The analysis is based on coding of individuals in the Swedish SOM 2010 survey. T-tests are used to find significant differences in party preferences. Multinomial logistic regression is used to test the effect of different work logics. The results show that the Oesch class schema successfully unveil systematic differences along the two dimensions, which are shown to exist in Sweden. The work logics provide a useful theoretical basis for the schema, but their explanatory power does not seem to hold. Position on the authoritarian-libertarian scale is predominantly determined by education level and direction. Position on the left-right scale is mostly explained by income, which is assumed to operate independently of work logic.

Nyckelord: partipreferenser, Oesch's klasschema, klassröstning

Antal ord: 10 003

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 Bakgrund och frågeställning.....	1
1.2 Preciseringar och avgränsningar.....	4
2 Metod och material.....	7
2.1 Val av data.....	7
2.2 Kodningsförfarande.....	8
2.3 Statistiska analysmetoder.....	9
3 Teori.....	10
3.1 Olika klassoperationaliseringar.....	10
3.2 Oesch's schema.....	12
3.2.1 Komplement till den hierarkiska uppdelningen – fyra arbetslogiker.....	13
3.2.2 Arbetslogikernas betydelse.....	14
4 Oesch's schema tillämpat på Sverige.....	17
4.1 Klassgrupp- och preferensfördelningar.....	17
4.2 Arbetslogikerna som förklaring till parti-preferenser	22
5 Diskussion	28
5.1 Om blottlagda skillnader i partipreferenser.....	28
5.2 Om arbetslogikernas förklaringskraft.....	29
6 Referenser.....	32
6.1 Datamaterial	32
6.2 Offentlig statistik	32
6.3 Litteratur.....	32
7 Appendix 1.....	37
8 Appendix 2.....	40
9 Appendix 3.....	43

1 Inledning

Det påstås ofta att Sverige har lämnat industrisamhället för tjänstesamhället. Det är ett olyckligt och ogenomtänkt påstående. Industriproduktion är ett sätt att producera, medan tjänsteproduktion är ett något som produceras. Det går alltså utmärkt att tänka sig industriell tjänsteproduktion, till exempel inom vård, utbildning, försäljning eller turism. Trots denna iakttagelse tycks påståendet bidra till att strukturera tänkandet på ett sätt som får konsekvenser för hur vi tänker på exempelvis klasstrukturer.

1.1 Bakgrund och frågeställning

Påståendet om klassförändringar ovan kan ha betydelse för hur man förstår och studerar röstbeteende. Att vi skulle ha lämnat industrisamhället för tjänstesamhället kan ses som karaktäristiskt för det postindustriella samhället. I det postindustriella (eller postmateriella) samhället är medborgarna generellt mer utbildade, individualistiska och fokuserade på enskilda sakfrågor och dessas värdedimension. I enlighet härmed har forskare antagit att klassröstningen minskat i betydelse åtminstone sedan 1980-talet. Förklaringen till den minskande klassröstningen har varit någon eller några av de ovan nämnda drag som utmärker medborgaren i det postindustriella eller postmateriella samhället (Evans, 2000:404f). Den minskande klassröstningen visas gärna med Alford's klassröstningsindex, vilket bygger på en jämförelse mellan andelen arbetare som röstat på vänsterpartier och andelen medelklasspersoner som röstat på vänsterpartier (Alford, 1962; som dock påpekar att indexets lämplighet beror på de specifika arbetsmarknadsmässiga och politiska förutsättningarna). Påståendet att klassröstningen minskat har naturligtvis bestridits. Det går att identifiera åtminstone två orsaker till varför man inte är överens om huruvida klassröstningen minskat. Den första är att man förstår klassröstning som att industriarbetare röstar på vänsterpartier och ingenting annat. Den andra är att man tillämpar en yrkesindelning som endast skiljer på så kallade manuella och icke-manuella arbetare.

Uppdelningen mellan manuella och icke-manuella arbetare har dock ansetts obsolet av många, speciellt med tanke på den växande tjänste- eller servicesektorn och heterogeniteten vad gäller exempelvis anställningsvillkor bland de som ingår i den. Över huvud tycks förändringar i medel- och tjänsteklassen vålla problem för klassröstningsforskningen eftersom dessa är preferensmässigt svårplacerade (Oskarson, 2010:198). Genom att använda ett yrkesindelningsschema bättre anpassat för dagens förhållande på arbetsmarknaden, det så kallade Goldthorpe-

Erikssonschemat (EGP¹), och med en förståelse av klassröstning som systematiska skillnader i röstbeteende mellan individer i olika klasser kan man ge stöd åt påståendet att klassröstningen i många Europeiska länder generellt inte minskar, utan är relativt stabil (Evans, 1999:5ff; Goldthorpe & Marshall, 1993:382, 391).

EGP delar in befolkningen i en manuell och en icke-manuell del och skiljer sedan mellan olika klasser inom dessa delar. Den hierarkiska yrkesuppdelningen blir på så sätt mer finfördelad. Av betydelse för ett yrkes klasstilldelning är även den anställdes grad av autonomi och inflytande över sin arbetssituation. I manuella delen återfinns kvalificerade och okvalificerade arbetare samt jordbruksanställda. I den icke-manuella återfinns kvalificerade och okvalificerade service- och tjänsteanställda, företagare och ledning samt jordbrukare. (Nieuwbeerta & De Graaf, 1999:28; Berglund, 2010: 73). Schemat tar bättre hänsyn till samtida förhållanden på arbetsmarknaden och har fått stor spridning. Det har exempelvis influerat SCB:s Socioekonomisk indelning (Svallfors, 1999:218f). Ur EGP har ESEK (Europeisk Socio-Ekonomisk Klassifikation) utvecklats. ESEK är avsett för europeiska förhållanden, och består av en hierarkisk uppdelning som mest tio klasser. Befolkningen delas in i företagare, anställda med arbetsledande befattning och övriga anställda vilka kodas enligt en standard. För Sveriges del gäller standard för svensk yrkesklassificering, SSYK-96, vilken översätts till den internationella International Standard Classification of Occupations (ISCO-88) (Bengtsson, 2010b:23).

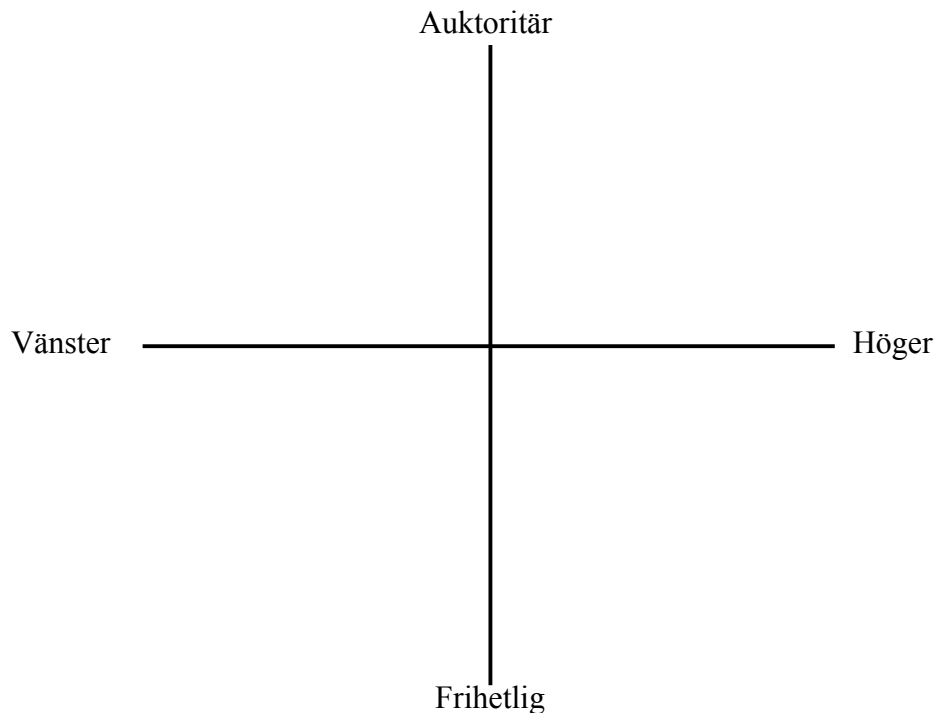
Sociologen Daniel Oesch (2006a:265ff) hävdar att en hierarkisk uppdelning är otillräcklig eftersom klasserna görs alltför homogena (ibid:279; jfr Goldthorpe, 1999:65; Berglund, 2010:83f). Oesch kombinerar EGPs hierarkiska klassuppdelning med en horisontell uppdelning inom klasser utifrån något han kallar *arbetslogiker*. Då fås ett mer finfördelat sjuttongruppsschema. Arbetslogikerna tänks påverka individers politiska preferenser, och med schemat kan Oesch visa på systematiska skillnader i partisympatier mellan olika grupper som annars inte blottläggs. Skillnaderna gäller inte minst det faktum att vissa tjänstemannagrupper inom medelklassen röstar på vad som kan kallas den nya vänstern, alltså partier med miljömedvetenhet och frihetlig syn på till exempel invandring och relationer. Denna frihetliga vänster placeras i ena änden av en skala som kan kallas frihetlig-auktoritär (Berglund & Oskarson, 2010:187). Miljöpartiet antas kunna placeras här (jfr Miljöpartiet, 2005). Denna skala korsar den klassiska vänster-högerskalan, vilken fångas med EGP. På vänster-höger skalan tänks individer hamna mer och mer till höger (vänster) som funktion av om de har mycket (lite) marknadsmakt eller ekonomiskt inflytande och trygghet. Ekonomisk ställning antas avgöra inställning till omfördelning och statliga ingrepp i ekonomin.² I den frihetliga änden av den frihetlig-auktoritära skalan

¹Efter Erikson, Goldthorpe och Portocarero.

²Jag vet inte hur Oeschs teori om arbetslogiker förhåller sig till teorier om hur yrke eller position på arbetsmarknaden påverkar röstpreferenser vilka exempelvis betonar rationella ekonomiska intressen eller socialisering (utifrån strukturer) (Güveli, 2007:134, Oskarson, 1994:13ff). Oesch själv säger inget härom. Att behandla dessa teorier och därmed sammanhängande frågor om aktörer och strukturer faller utanför uppsatsens syfte. Oesch framhåller att de individer som ingår i samma grupp i hans schema kan antas dela latent, ekonomiska intressen, men säger inget om den roll dessa intressen spelar för preferensbildning. Snarare tycks arbetslogikerna innebära något slags psykosocial påverkansmekanism.

förmodas nya medelklassgrupper med mer postmateriella livsvillkor och attityder än resten av medelklassen återfinnas. I den auktoritära änden återfinns arbetare och småföretagare som är missnöjda med ekonomin och som upplever invandring som ett hot (Kriesi, 1998:69ff; Lubbers & Güveli, 2007:22ff). Även för placering på denna skala spelar upplevd trygghet roll (Berglund & Oskarson 2010:185f). Skalorna återges schematiskt i figur 1.1.

Figur 1.1. Vänster-högerskalan och frihetlig-auktoritära skalan.

Syftet med min uppsats är att pröva Oesch's klassifikationsschema på Sverige för att se vilka mönster som framträder, inte minst beträffande skillnader i partipreferenser mellan tjänstemannagrupper som kan ha att göra med den frihetlig-auktoritära dimensionen. I sin undersökning tillämpar Oesch (2006a, 2006b) schemat på Storbritannien, Tyskland, Schweiz och Sverige. Dessa länder väljs eftersom de har olika välfärdsstatstyper och institutionella arrangemang på arbetsmarknaden. För Sveriges del omfattar inte analysen partisympatier. Oesch använder Levnadsnivåundersökningen 2000, och den frågar inte om partisympatier. För övriga länder blottläggs dels den klassiska skiljelinjen mellan arbetare och tjänsteklass (framför allt i Tyskland och Storbritannien) men också en ny skiljelinje mellan vissa tjänstemanna- eller medelklassgrupper visavi arbetare och småföretagare (framför allt i Schweiz). Oesch visar alltså på systematiska skillnader mellan olika grupper också i var de placerar sig på den frihetlig-auktoritära skalan. Frågeställningen lyder:

Kan Oesch's klassifikationsschema blottlägga eventuella systematiska skillnader i partipreferens mellan olika samhällsgrupper i Sverige?

Om Oesch's schema blottlägger systematiska skillnader mellan partipreferenser kan det vara intressant att ta reda på om det är arbetslogikerna som förklarar skillnaderna. Därav följdfrågan:

Får Oesch's teori om arbetslogikernas betydelse för partipreferenser stöd i svenska förhållanden?

1.2 Preciseringar och avgränsningar

Klass- eller klassgruppstillhörighet (skillnaden diskuteras i teorikapitlet) antas inte vara det enda eller ens det viktigaste som påverkar partipreferenser. Inte heller antas klasskillnader vara den enda eller nödvändigtvis mest centrala samhälleliga skiljelinjen (jfr Scott, 2002:33). Exempelvis finns regionala eller ortstypiska skiljelinjer (stad/land-skiljelinjen), vilka för Sveriges del verkar viktiga (Oscarsson & Holmberg, 2006:247), men som inte beaktas här. Dock antas klass eller klassituation spela roll för partipreferenser. Antagandet har empirisk fog (Oskarson, 2010:208). Klasskillnader i partipreferenser förstås här som systematiska skillnader mellan olika grupper. Vidare är syftet inte att förkasta EGP/ESEK, utan snarare att se vilka insikter Oesch's schema ger. Anledningen till detta är att Oesch's schema har likheter med EGP och delvis utgår från detta. Dessutom är den klassiska klasskiljelinjen mellan arbetarklass och medelklass internationellt sett stark i Sverige (Berglund & Oskarson, 2010:183; Lipset, 1999:313). Om Oesch's schema inte leder till några nya insikter kan det naturligtvis förefalla tråkigt. Men det skulle samtidigt innebära att nuvarande operationaliseringar fungerar för Sverige, vilket rent analytiskt är positivt. Dock har den klassiska klassröstningen i Sverige minskat sedan 1960-talet, låt vara från internationellt sett höga nivåer (Nieuwebeerta & De Graaf, 1999:30-40; Evans, 1999b:325; Oskarson, 1994). Observationen bygger på Alford-indexet, och återfinns exempelvis hos Oscarsson & Holmberg (2011:87ff). Så långt skulle man kunna föra ett least-likely-resonemang: återfinns en skiljelinje på den frihetlig-auktoritära skalan i Sverige, där den klassiska skiljelinjen fortfarande är relativt stark, borde den återfinnas i andra länder (västerländska demokratier). Men samtidigt är Sverige världens kanske mest postmoderna land (Bennich-Björkman, 2008:42). Det innebär en klar möjlighet till andra skiljelinjer än den klassiska vänster-högerskiljelinjen mellan arbetare och tjänstemän. Den frihetlig-auktoritära skiljelinjen antas få genomslag i politiska preferenser om individer i vissa tjänstemannagrupper med mer postmateriella värderingar systematiskt visar sig föredra frihetliga partier medan individer i andra tjänstemannagrupper föredrar de borgerliga eller om delar av arbetarklassen föredrar populistiska partier framför vänstern. Den frihetlig-auktoritära skiljelinjens existens i Sverige är av naturliga skäl mindre utforskad än den klassiska, men nyare forskning pekar på att sökandet efter den inte vore fåfängt (Berglund & Oskarson, 2010).

Varför fokuserar jag partisympati och inte röstning? Ett svar är att det är för att tydligare anknyta till Oesch's ansats. Ett annat svar är att röstning i större

utsträckning än partisympati kan tänkas fluktuera på grund av variationer i partiledare och partistrategi (Evans, 1999b:23f) eller på grund av taktikröstning. Partisympatier skulle då svara mot mer underliggande strukturer. Ett tredje svar är att data som används inte tillåter annat. Dessutom är det inte säkert att skillnaderna mellan partipreferenser och röstning är speciellt stora. Den ene verkar *i praktiken* kunna stå som proxy för den andre (Güveli m.fl., 2007:136; Oesch, 2008a:335f; Dalton, 2008:172ff). Detta motiverar valet av en stor del av den citerade litteraturen, och är nog viktigt att påpeka för att undvika farhågor om begreppsglidning. I denna uppsats tjänar klassröstningsforskningen som ingång till en undersökning om klass och partipreferenser. Eftersom undersökningen griper in i en diskussion som knyter an till betydelsen av de senaste årtiondenas utveckling på arbetsmarknaden och i olika gruppers partipreferenser är citerade referenser huvudsakligen från 1990-talet slut och framåt. En del äldre material som ofta återkommer i denna litteratur beaktas också.

Oesch's teori kring arbetslogiker behandlas i teoridelen. Här bör ytterligare en precisering göras. Det är skillnader i arbetslogikerna mellan olika yrkesgrupper som antas *förklara* skillnader i partipreferenser, framför allt längs den frihetlig-auktoritära dimensionen. I analysen kontrolleras för andra variabler än klassgruppering i syfte att försöka avgöra detta. Däremot söks inte en så god förklaring som möjligt till vad som påverkar partipreferenser över huvud (jfr Teorell & Svensson, 2008:200ff). Kontrollvariablerna motiveras efter hand i analyskapitlet. Variabler vars samhörighet med arbetslogiker och partipreferenser på de båda skalorna som jag inte kan motivera teoretiskt utesluts. Diskussionen kring den horisontella uppdelningen efter arbetslogiker kommer att visa att arbetslogikerna kan antas påverka ens position på vänster-högerskalan. Men det är främst för den frihetlig-auktoritära skalan som arbetslogikerna antas ha betydelse. Eftersom denna skala dessutom är mindre utforskad än den andra kommer den att beredas mer plats i analysen.

Relationen mellan många av de variabler som ingår i klassröstningsforskning tycks bristfälligt kartlagd (jfr Evans, 2000:401f, 412). Evans argumenterar av denna anledning för att kontroller över huvud taget inte behöver göras, åtminstone inte så länge man enbart är ute efter att belägga klassröstningens existens och riktning och inte dess orsaker. Om andra variabler påverkar sambandet mellan klass och partipreferens eller röstning torde effekten fångas i bivariat analys, varför detta räcker. Här görs dock ett försök att ta ett helhetsgrepp på arbetslogikernas funktion i Sverige. Deras (självständiga) förklaringskraft ska alltså undersökas.

I Oesch's schema antas i enlighet med sociologisk och statsvetenskaplig tradition att individens yrke bestämmer objektiv klasstillhörighet. Teorikapitlet inleds med en diskussion av andra operationaliseringar av klass än genom yrke. Dessa operationaliseringar, och deras förhållande till varandra, kan användas för att illustrera trender i samhällsutvecklingen sedan 1990-talet. Anledningen till att använda yrke som klassoperationalisering diskuteras sedan, innan Oesch's schema beskrivs. Teoridelen avslutas med en diskussion om förhållandet mellan klasser, klassgrupper och partier och organisationer. Partier och organisationer är naturligtvis centrala för att kanalisera och artikulera politiska preferenser.

Uppsatsens syfte är dock inte att diskutera hur partier och organisationer agerar och upplevs av individer. De nya partier som placerar sig på den frihetlig-auktoritära skalan berörs hastigt, men inte mer. Hade studien följt förändringar i sambandet mellan klass och partipreferenser över tid eller jämfört olika länder hade både organisationer och preferenser och hur de matchas genom exempelvis media behövt beaktas. Detta är dock snarare en ögonblicksanalys mot bakgrund av samhällsförändringar (på arbetsmarknaden) och nya partiers uppkomst (Hout, 1999:317; jfr Müller, 1999:141, 146).

2 Metod och material

För att besvara frågeställningen krävs uppgifter om ett tillräckligt stort antal individers yrkestillhörighet och partisympati. Individer kategoriseras sedan efter yrkestillhörighet varefter eventuella systematiska skillnader i partipreferens blottläggs. Nedan redovisas valet av data, de överväganden som gjorts beträffande skapande av målpopulationen och klasskodningen samt de statistiska analysmetoder som används. Litteraturövervägandena behandlades i inledningen.

2.1 Val av data

Valet av data stod mellan svensk väljarundersökning 2006 och SOM-undersökningen 2010. SOM-undersökningen 2010 valdes. Svensk väljarundersökning omfattar 3999 undersökningspersoner, varav enbart 1975 blir kvar i målpopulationen, vilket bedöms vara för lite med tanke på det antal kategorier som ska fyllas. I SOM-undersökningen ingår 5007 personer, varför också målpopulationen blir större. Undersökningsdata är dessutom mer lätthanterlig inte minst beträffande mängden frågor och svarens kodningar. Urvalet är systematiskt slumpmässigt. Undersökningen genomfördes hösten 2010. I jämförelse med svensk väljarundersökning redovisas bortfall och eventuella brister i representativitet tydligare av SOM. Representativiteten bedöms överlag god, dock med viss överrepresentation av kvinnor och framför allt äldre (Nilsson & Vernersdotter, 2010:16ff). Det bör också beaktas att studier som denna alltid påverkas av urvalsfel (Weakliem & Heath, 1999b:290f, 303f). Med detta i bak-huvudet torde resultaten kunna generaliseras till att gälla för hela Sveriges befolkning. Att SOM-undersökningen är relativt färsk har både för- och nackdelar. En fördel är att data är uppdaterad, och att ett valår valts medger också möjlighet att jämföra partisympatifördelning i materialet med faktiskt utfall (Lubbers & Güveli, 2007:29). En nackdel är att SSYK-96:s anpassning till den faktiska arbetsmarknadsstrukturen kan ha hunnit försämrats något.³

³I enlighet med ytterligare förändringar på arbetsmarknaden är en ny indelning, SSYK-12 på gång. Detta pekar dels på behovet av en uppdaterad yrkesindelning (jfr Elias & Birch, 2010:49), dels på att SSYK-96 redan kan vara på väg att tappa i relevans.

2.2 Kodningsförfarande

Individens yrkesfördelning kodas enligt Oesch's schema så långt det är möjligt. Först separeras dock företagen från de anställda. Eftersom egenföretagare eller företagsägare inte ges SSYK-koder som skiljer sig från anställda kan inte koderna användas för att skilja ut dem. Rekommendationen är att gå efter vad individerna själva uppgivit som sin arbetsmarknadsstatus (Oskarson, 2007:11). De som inte uppgivit någon form av företagsägande som arbetsmarknadsstatus kategoriseras som anställda och grupperas efter yrkeskod. För Sveriges del använder Oesch yrkesindelningen nordisk yrkesklassificering (NYK-83), och för övriga länder den internationella indelningen ISCO-88. NYK-83 ersattes 2001 med SSYK-96 som ligger närmare ISCO-88. ISCO-88-koderna för indelning av Schweiz, Storbritannien och Tyskland redovisas av Oesch (2006b:222). Genom översättningsnycklar hämtade från SCB (MIS 1998:3 Bilaga 1), Bihagen (2005) och Bihagen och Neremo (2005) har de yrken som har en annan SSYK-kod än ISCO-kod kodats om *i de fall individerna hamnar i en annan klassgrupp*. Vid oklarheter har MIS 1998:3 och SCB:s SSYK-register använts. En detaljredogörelse för kodning och beslut inom ramen för kodningsförfarandet återfinns i appendix 1. En del tveksamheter kring yrkeskategoriseringen lyfts fram allteftersom.

Beträffande identifikationen av målpopulationen har Oesch (2006b:79) följts noga. Eftersom uppsatsen undersöker systematiska skillnader i partipreferens utifrån olika yrkesbaserade klassgrupper har individgrupper utan tydlig arbetsmarknadsförankring uteslutits. De som behållits är de som arbetar minst 20 timmar per vecka och som är mellan 20 och 65 år gamla.⁴ Av dem har ytterligare några fall tagits bort. Grunderna för detta redovisas i appendix 1. De kvarvarande individerna är 2992 till antalet. Minskningen är stor (från 5007 till 2992 individer). Den motiveras med att analysen enbart gäller de med tillräcklig förankring på arbetsmarknaden för att de olika arbetsmarknadspositionerna och yrkena ska kunna få konsekvens för partipreferenser, samt med att en meningsfull SSYK-kod för samtliga individer krävs för att göra kategoriseringen uttömmande (jfr Teorell & Svensson, 2007:42).

Oesch medger att kategoriseringen innebär subjektiva bedömningar. Beträffande sjuttongruppsschemat förefaller en del beslut märkliga. Varför hamnar SFI-lärare (som har samma SSYK-kod som sångpedagoger) i högsta nivån i hierarkin medan gymnasielärare hamnar i den näst högsta? En del yrkeskoder passar inte klassificeringsschemat direkt. Güveli m.fl. (2007:135f) gör en undersökning som liknar Oesch's och anlitar experter för yrkeskategoriseringen. Det torde kräva en hel del specialkunskap för att med säker hand kunna göra en kvalificerad bedömning av hela schemat. Att justera från fall till fall öppnar upp för alltför stor godtycklighet från min sida, godtycklighet som jag inte skulle kunna eliminera med hjälp av MIS och som jag

⁴Tanken är att arbetslogikerna verkar starkast på de som för närvarande arbetar. Jag har gjort om analyserna nedan med modeller som medtar generationen 66-85-åringar (n=3929). Standardfelen blir inte mycket lägre. Läsaren kommer att uppmärksammas på det fåtal skillnader som framkommer. Alla jämförelser med huvudmodellerna som inte presenteras i tabell finns tillgängliga från mig.

därför inte tror att jag skulle kunna försvara även om jag redovisar mitt kodningsförfarande i detalj. Därför har Oesch's schema följts till fullo. Vad som mildrar problemen med att vissa yrken tycks kategoriseras på ett märkligt vis är att indelningarna som görs i det åttagruppernschema som används för de statistiska analyserna känns mer logiska. Här hamnar exempelvis SFI-lärare och gymnasie-lärare i samma klass.

2.3 Statistiska analysmetoder

För att fånga signifikanta skillnader i olika gruppers partisympatier används vanliga t-tester (Oesch, 2008a:339ff, använder Bernoulli t-tester). Stödet för en viss partigrupp kodas till 1 om partiet stöds och 0 annars. Proportionen kan då tolkas som ett medelvärde, och medelvärdet kan jämföras med medelvärdet (andelen med preferenser för ett visst givet partiblock) i hela målpopulationen för att se om någon signifikant skillnad föreligger (Teorell & Svensson, 2008:146). För att jämföra medelvärden har antagande om normalfördelning testats enligt formeln $n \cdot p \cdot (1-p) > 5$ där n är antalet observationer och p är proportionen (Körner & Wahlgren, 2006:133).

För att undersöka om sannolikheten att man stödjer ett visst parti signifikant ökar om man tillhör en viss grupp används multinomial logistisk regression. Den multinomiala logistiska regressionen ger i detta fall svar på hur mycket sannolikare det är att man i en viss klassgrupp röstar på ett parti i förhållande till en referensklassgrupp jämfört med ett annat parti som används som referensparti. Exponentieringen av de beta-koefficienter som fås kan ses som oddsen att stödja ett visst parti (Edling & Hedström, 2003:178ff; Dougherty, 2011:354-363; UCLA). Är värdet över ett är stödet positivt, och tvärtom. Att använda sig av odds i klasspreferenssammanhang tycks tämligen gängse och rekommenderat. Förfarandet är ett resultat av de senare årtiondenas metodutveckling och används i länderundersökningar på individnivå för att bättre testa tesen om klassröstningens försvinnande. Till skillnad från Alford-indexet och andra enklare mått medger oddskvoterna studier av fler klasser och partier än två, och de sammanblandar dessutom inte förändringar i sambandet mellan klasstillhörighet och partipreferens med förändringar i klassammansättning (Evans, 2000:407f; Oskarson, 1994:40-48). Dessutom ger multinomial logistisk regression möjlighet att konstanthålla inflytandet av andra variabler för att isolera arbetslogikernas effekt.

3 Teori

Det förefaller motiverat att lyfta fram de antaganden som Oesch gör för att rätt kunna bedöma både hans undersökning och min prövning av hans schema. Två antaganden har redan berörts. Partipreferenser som utgår från klasstillhörighet innebär mer än att arbetare föredrar vänstern, det är systematiska skillnader mellan teoretiskt motiverade grupper (Mair, 1999:310; Hout m.fl., 1999:85).⁵ Uppdelningen mellan manuella industriarbetare och icke-manuella tjänstemän är obsolet. I förlängningen av dessa båda antaganden kan en tydlig avgränsning mot en marxistisk klassförståelse med medvetet kollektivt handlande och konflikt mellan arbetare och besuttna göras (Goldthorpe & Marshall, 1993:383f). De två antagandena (främst det första) skiljer sig åt mellan forskare. Ett tredje antagande verkar dock omhuldas av de flesta: för att ha validitet operationaliseras klass bäst som yrkestillhörighet. Det förefaller påkallat att diskutera detta antagande lite närmare innan jag gör det till mitt. Yrkesoperationaliseringen jämförs nedan med alternativa klassbegrepp. Därpå övergår vi till Oesch's schema.

3.1 Olika klassoperationaliseringar

Yrkesoperationaliseringen återfinns inom statsvetenskap och sociologi, men inte alltid inom nationalekonomi. Där definieras olika klasser utifrån inkomstintervall i förhållande till medianen (Pressman, 2007:183). Operationaliseringen tycks enkel, även om det naturligtvis finns en diskussion kring vad inkomst är, hur den ska mätas (jfr Rosen & Gayer, 2010:382ff) och hur lånekostnader ska behandlas för att inte överskatta individers konsumtionsutrymme (Pressman & Scott, 2009:136ff). Inkomstoperationaliseringen är förmodligen viktigare om man exempelvis vill utreda förändringar i potentiell ekonomisk motståndskraft (medelklassen tänks då vara de som både kan och vill konsumera), tillväxt eller välfärdsstatens finansiering. Utifrån denna operationalisering har Sverige precis som många andra OECD-länder på senare årtionden fått en mer utspridd klassammansättning, med minskande medelklass eller medelinkomsttagarskikt. Medelinkomsttagarna (70 till 130 % av medianinkomsten) har minskat från 57,7 till 48,4 % av befolkningen mellan 1991 och 2011 (SCBa⁶). Detta beror inte minst på reala nedskärningar i de välfärdsstatliga omfördelningssystemen (Pressman, 2007:193ff).

Även utbildning tycks förekomma som operationalisering, åtminstone i nationalekonomiska sammanhang (Dagens Samhälle 43 2011). Det är då tämligen

⁵Antagandet implicerar en klassförståelse som diskuteras nedan.

⁶Exakt plats för framtagning av statistikunderlag för egna beräkningar ges i referenslistan.

okontroversiellt att medelklassen växer i takt med att allt fler får en högre utbildning. Att andelen med någon form av eftergymnasial utbildning i åldergruppen 16 till 74 år har ökat från 20 % 1991 till 34 % 2010 kan illustrera detta (SCB).

En annan klassindelning som kan göras är den subjektiva. Man låter då individer klassplacera sig själva. Med detta tillvägagångssätt operationaliserar man givetvis inte objektiv klasstillhörighet såsom man gör om man använder yrke, inkomst eller utbildning. Men individers egen upplevelse av sin klasstillhörighet torde spela roll för deras beteende, och förändringar i egenplacering kan spegla förändringar i samhället och få effekter som påverkar sambandet mellan objektiv klassposition och partipreferens (Oskarson, 1994:147ff). Det är kanske inte så troligt att folk klassificerar sig enligt den horisontella uppdelning som kommer att beskrivas nedan, men det förekommer en hierarkisk egenplacering i arbetar-medelklassdimensionen vilken får betydelse för den klassiska skiljelinjen i partipreferenser. Under efterkrigstiden minskade andelen arbetarklassidentifierade (det är främst inkomst och yrke som ligger till grund för individers egenplacering) fram till 1990-talet, då cirka 30 % såg sig som arbetarklass, drygt 40 % som medelklass och 8 % som övre medelklass. Övriga hade svårt att placera sig. Här återfinns exempelvis tjänstearbetare och småföretagare samt de med svag förankring på arbetsmarknaden (Karlsson, 2005:kap. 4). Sedan 1990-talets slut tycks färre klassa sig som arbetarklass (24 %) och fler som medelklass (51 %). Inte minst klassar sig 43 % av arbetarklassen (utifrån ESEK) som medelklass (Bengtsson & Berglund, 2010:35f).

Att yrke och ställning på arbetsmarknaden skulle vara bästa indikatorn på objektiv klasstillhörighet är underförstått i all citerad litteratur förutom möjligtvis den nationalekonomiska. Denna föreställning torde härröra från Karl Marx och Max Weber, och verkar så grundläggande inom statsvetenskap och sociologi att den knappt motiveras. Tanken är att individens försörjningsvillkor, yrkestillhörighet och dagliga arbetslivserfarenhet är avgörande för socialisering, tänkesätt och beteende (Oskarson m.fl., 2010:8). Det torde vara viktigt att lyfta fram detta antagande för att förstå den teoretiska bakgrunden till Oesch's schema och de mekanismer som tänks motivera förhållandet mellan klasstillhörighet och partipreferenser. Goldthorpe (2012:204f) utvecklar perspektivet. Klassanalys rör likheter och skillnader mellan individer. Vill man analysera likheter och skillnader så är inkomst och utbildning snarare individuella attribut. Klasskillnader bör dock inte ses som skillnader i dessa attribut, utan som grader av jämlikhet och ojämlikhet i de sociala relationer som uppstår på arbetsmarknaden. Dessa relationer bygger på yrkestillhörighet och medföljande status, och determinerar individens övriga livsvillkor på ett sätt som tillåter en högre grad av analytisk och empirisk differentiering mellan olika positioner än vad inkomst- eller utbildningsnivå gör. Andra variabler, såsom inkomst, utbildning och socialt kapital tillhör då snarare de attribut som associeras med en given klass, men bör hållas separata från den senare för att inte a priori omöjliggöra eller definiera bort empiriskt observerbara variationer. Distinktionen mellan klass och attribut är svår att göra, men bör ändå försökas (Scott, 1994:940f). Detta torde vara viktigt för att undvika att klass flyter ut till att bli allting. Ett teoretiskt perspektiv som

Goldthorpes möjliggör exempelvis att man visar hur klass spelar större roll för ens inkomst än vad utbildning gör (jfr Schedin, 2010:66f, 70f).

Sett till yrkesfördelningen hävdar vissa att många västeuropeiska länder inklusive Sverige har genomgått en polarisering, dvs de arbeten som ger en mellanlön minskar medan utbudet i ändarna växer (Goos m.fl., 2009; Oesch & Menés, 2010:526f), något som passar ovan beskrivna förändring i inkomstfördelning och som oaktat orsak skulle kunna vara en delförklaring till en eventuellt växande otrygghet och upplevd utsatthet bland svenska tjänstemän (Mörtvik & Rautio, 2009:20-38). Fernández-Macias (2012:171ff) bestrider en generellt ökande yrkespolarisering. Han finner istället belegg för en mer brokig europeisk utveckling där yrkesfördelningen förändrats olika i olika länder på grund av skillnader i institutionella arrangemang. För Sveriges del tycks det ha skett en ökning av mer högkvalitativa (medelklass-)arbeten, mätt utifrån både lön och utbildningskrav. Samtidigt tycks yrkesfördelningen (utifrån ESEK) i Sverige likna ett timglas med stor andel arbetare och tjänstemän och färre däremellan (Bengtsson, 2010b:25).

3.2 Oesch's schema

Att de högutbildade blir fler samtidigt som inkomstspridningen ökar medan utbudet av medelklassarbeten tycks svårbestämt skulle kunna indikera att sambandet mellan inkomst, utbildning och yrke eventuellt försvagats. Att en växande medelklass blir alltmer heterogen förefaller sannolikt. Att medelklassen fokuserats ovan beror på att det är förändringar i denna som EGP har ansetts ha svårigheter att hantera eftersom alla med tjänsteyrken förs hit. Samtliga tjänstearbetare antas ha arbetsvillkor som är bättre än de som gäller för arbetare i varuproduktionen (Nieuwbeerta & De Graaf, 1999:26), något som exempelvis Oesch (2006b:99) visar inte stämmer. Lågkvalificerade tjänstearbetare, exempelvis i kvinnodominerade yrken inom vård och omsorg där deltidsarbetet är utbrett, har lägre inkomst (jfr Häusermann, 2010:58f). Likt Oesch menar Güveli m.fl. (2007:130f) att EGP hör till den kapitalistisk-industriella tiden, och att medelklassen idag är för heterogen vad gäller utbildning, attityder och intressen för att behandlas som en grupp som väntas uppvisa likartat beteende. Med ett justerat EGP påvisar de skillnader mellan olika nederländska medelklassgrupper vad gäller partiprefenser (ibid:139f) liksom tydligare skillnader mellan olika (arbetar-)gruppers stöd för högerpopulistiska partier (Lubbers & Güveli, 2007:41).

Güvelis och hennes kollegors metod för att skilja mellan grupper som tillskrivs samma klasstillhörighet i EGP påminner om Oesch's, men den senares schema tar ett fastare helhetsgrepp på samhällets hela yrkesfördelning. Oesch's schema förefaller uppfylla de krav på teoretisk förhandsmotivering som förhindrar efterhandsrationaliseringar där man låter teori anpassas till resultat på ett sätt som riskerar göra teorin (i vårt fall klassindelningsschemat och de systematiska skillnader det blottlägger) ofalsifierbar (Scott, 1994:935f; Evans, 1999a:9). Schemat kan sägas vara en syntetisering inspirerad av en del av den kritik som

EGP fått. Kritiken har handlat om EGPs empiriska grund (schemat bygger på data från 1970-talet), konsekvenserna av kvinnors inträde på arbetsmarknaden och mäns minskande betydelse som familjeförsörjare, hanteringen av kvinno-dominerade serviceyrken i ljuset av välfärdsstatens expansion och de ökade utbildningskraven inom vissa delar av varuindustrin samt Goldthorpes uttalande att medelklassen, förstådd som enhetlig, kommer att bli allt mer konservativ (Oesch, 2006b:27-52, 56, 61ff).

3.2.1 Komplement till den hierarkiska uppdelningen - fyra arbetslogiker

Oesch's schema består av 17 kategorier. Det återges i tabell 4.1 på sida 18. Indelningen av olika yrken i schemat sker i två dimensioner efter grad av *marknadsföringsbara kunskaper* och efter vilken *arbetslogik* som råder inom yrket.

Den förstnämnda dimensionen är hierarkisk, och utgår från EGP. De marknadsföringsbara kunskaperna beror i hög grad på utbildning och avgör en individs betydelse och utbytbarhet i förhållande till arbetsgivaren och antas därmed påverka individens anställningstrygghet. Kunskaperna har också betydelse för den incitamentstruktur som omger utbytet av arbetsprestation mot ersättning. De med hög grad av marknadsföringsbara kunskaper eller kvalifikationer tänks mer svårövervakade och autonoma, och de behandlas med *morot* i större utsträckning än de med låg grad av marknadsföringsbara kunskaper. Dessa är lättare att övervaka och ersätta, och behandlas snarare med *piska* (Bengtsson, 2010a:13f). Den hierarkiska dimensionen ger upphov till den klassiska skiljelinjen i partipreferenser mellan olika samhällsgrupper. Denna skiljelinje kan också kallas ekonomisk.

Den andra dimensionen är horisontell, och skiljer på individer som befinner sig på samma nivå i det hierarkiska systemet. För att förstå indelningen måste först begreppet *arbetslogik* förklaras. Arbetslogikerna är fyra, varav en står för sig själv. Denna arbetslogik kallas för oberoende (*independent*) och gäller arbetsgivare och egenanställda. Den går före de andra logikerna, eftersom den antas ha störst inflytande på individens arbetsmarknadssituation (Oesch, 2006b:67). De tre övriga arbetslogikerna gäller anställda av olika sort, och skiljer sig åt utefter fyra komponenter. Komponenterna handlar om arbetsprocessens inramning, rådande auktoritets- eller lojalitetsrelationer, vilken samhällsgrupp yrkesutövaren huvudsakligen förhåller sig till samt de färdigheter eller kvalifikationer som krävs. Oesch identifierar en teknisk (*technical*), en organisatorisk (*organizational*) och en interpersonell (*interpersonal*) arbetslogik (Oesch, 2006b:64ff).

Den tekniska arbetslogiken kännetecknas av att arbetet sker i en teknikpräglad miljö där de med lägre befattning arbetar inom en klar auktoritetsstruktur som de med högre befattning står över. Yrkesutövarna förhåller sig till sin yrkeskår och de kvalifikationer som krävs är universitetsutbildning för de med högre befattning

och yrkesutbildning eller åtminstone manuella färdigheter för de med lägre befattning.

Den organisatoriska arbetslogiken kännetecknas av en byråkratisk arbetsfördelning med klara auktoritetsförhållanden och tydliga karriärvägar. Yrkesutövarna förhåller sig till den organisation de är anställda inom. Kvalifikationer som krävs av de med högre befattning rör koordinering och kontroll (på högskoleutbildningsnivå) medan de med lägre befattning behöver administrativa färdigheter.

Den interpersonella arbetslogiken kännetecknas av att utövarna utträttar tjänster eller tillhandahåller service åt klienter eller brukare som de möter ansikte mot ansikte. Arbetet är mer svårövertakat; bland annat är det svårare att kvantifiera kvalitetsnivån på resultaten. Yrkesutövarna orienterar sig mot brukarna som kan vara till exempel studenter eller patienter. De med högre befattning har sociala färdigheter och expertkunskap eller expertutbildning medan de med lägre befattning bara har sociala färdigheter och yrkeserfarenhet (ibid).

3.2.2 Arbetslogikernas betydelse

Arbetslogikerna skär genom vad som kan kallas medel- och arbetarklass. Arbetslogikerna innebär att individers föreställningsvärldar och dagliga erfarenheter skiljer sig åt, vilket tänks få konsekvenser för individers beteende, tänkesätt och politiska preferenser. De som arbetar i en *oberoende arbetslogik* tänks föredra en marknadsorienterad politik och låga skatter (Oesch, 2006b:116). Men samtidigt som de antas föredra låg grad av statliga ingripande kan de kanske antas känna behov av offentligt skydd från konkurrens. De som arbetar i en *organisatorisk arbetslogik* ingår i en tydlig hierarki med klara auktoritetsförhållanden. Det bör tilläggas att de som har chefsposition men vars utbildning skulle låta förmoda en teknisk eller interpersonell arbetslogik klassas till den organisatoriska arbetslogiken (ibid:67ff). Som chef tänks man nämligen internalisera organisationens mål om vinstmaximering eller effektivitet och dess intresse av låga skatter, begränsade sociala utgifter och svängrum för handling på den privata marknaden. Detta gör att de i svensk kontext tenderar rösta borgerligt (ibid:s 116; 217; Hout m.fl., 1999:85). Den *interpersonella arbetslogiken* innebär att man kommunicerar med medmänniskor och värnar dessas intressen, kanske gentemot ens egen organisation. Möjligheten till övervakning, arbetsdelning, outsourcing och mekanisering av arbetsuppgifter är lägre, varför man är autonomare i sitt yrke. (Här kan effekterna av marknadsföringsbara kunskaper och arbetslogik tänkas glida samman och förstärka varandra.) Därför gör arbetslogiken att man omfattar frihetliga, postmateriella värderingar. Eftersom man inte är direkt berörd av den privata marknads vinstmaximeringslogik stödjer man här en stor välfärdsstat som finansierar ens sysselsättning, skapar jämlikhet mellan människor och korrigerar marknadsmisslyckanden. (Oesch, 2006b:61ff, 216; Kriesi, 1998:68ff; Güveli m.fl., 2007:132ff; Müller, 1999:145ff; Hines & Ringdal, 1999:202). I en svensk kontext tenderar man rösta på rödgröna partier, inte minst på miljöpartiet (jfr Oscarsson & Holmberg, 2011:78). De som arbetar i en *teknisk*

arbetslogik placeras mittemellan. De arbetar med objekt, ofta i den privata sektorn och i tydliga hierarkier, vilket skulle kunna peka mot att deras preferenser ligger mot auktoritära partier eller högerpartier, men de förhåller sig ej lika tydligt till sin organisation. Den teoretiska prediktionen är något oklarare (jfr Müller, 1999:177). Den skiljelinje som ska försöka blottläggas med hjälp av den horistonella arbetslogikuppdelningen i arbetslogiker kan kallas för kulturell. Arbetslogikerna torde bestämma position främst på frihetlig-auktoritära skalan, men det har förmodligen framgått att de kan tänkas påverka ens position även på vänster-högerskalan.

Det tål att upprepas att den kulturella skiljelinjen inte ersätter den klassiska ekonomiska. De kan samexistera. De kan till och med samvariera positivt (jfr Weakliem & Heath, 1999a:129f). Samexistensen innebär att individer kan hamna under korstryck: varuproduktionsarbetare och kontorspersonal kan förväntas föredra vänstern framför högern, men också auktoritära, värde-traditionalistiska partier framför frihetliga. Tjänstearbetarna kan däremot förväntas föredra vänstern på grund av sin vertikala position i klassschemat men de frihetliga på grund av sin horisontella position. Den hierarkiska uppdelningen enligt marknadsföringsbara kunskaper förväntas ge utslag. För Sveriges del förmodas detta utslag bli starkt, i enlighet med vad som skrevs i inledningen. Det som här ska undersökas är om Oesch fångar den klassiska skiljelinjen samt om den kulturella skiljelinjen blottläggs i Sverige såsom den blottlagts i Storbritannien och Tyskland och framför allt Schweiz och Nederländerna. För detta behövs ett schema med horisontella uppdelningar mellan grupper på liknande hierarkisk nivå.

Några avslutande preciseringar måste göras innan schemat tillämpas på Sverige. Klassindelningsschemat hänför individer till olika grupper. Individerna befinner sig således i olika klassituationer eller klasspositioner, vilka bestäms av deras nuvarande⁷ situation på arbetsmarknaden. Alla individer har sålunda en klassituation, men de behöver fördenskull inte nödvändigtvis tillhöra en social klass. Sociala klasser har traditionellt studerats på hushållsnivå utifrån familjeförsörjarens klasstillhörighet och kan exempelvis användas för att studera social rörlighet i samhällshierarkin. Då finns inget behov av horisontella finfördelningar. Dessa skulle snarare riskera att försämra analysen (Erikson m.fl., 2012:216, 223f). Begreppet klassposition är alltså skilt från klassisk social klass och innebär mindre av upplevda gemensamma intressen, livsstilar, kultur och socialisering, vilket kännetecknar sociala klasser. Klasspositionerna är mindre teoretiskt laddade, och synes idag mer relevanta att använda för att studera systematiska skillnader i partipreferenser än de klassiska sociala klasserna (Oesch, 2008a:332; Scott, 1994:934, 937ff), vilka ju dessutom omfattar allt färre människor (Oskarson, 1994:110). De skiljelinjer vi talar om i denna uppsats kräver alltså inte att olika grupper har ett kollektivt medvetande eller klassidentifikation.⁸ För att artikulera klassintressen och aktivera klassidentifikation och kollektivt handlande krävs dessutom politiska organisationer, främst fackföreningar eller partier

⁷Denna *ögonblicksfokusering* medför begränsningar. Människor kanske inte stannar tillräckligt länge i ett yrke (klassposition) för att arbetslogikerna ska hinna verka.

⁸Skiljelinjerna torde inte heller kräva ett avgörande ställningstagande i frågan som nämndes i fotnot 2, nämligen om det är rationalitet eller struktur/kultur eller någon kombination som avgör partipreferenser (jfr Rothstein, 1988; Rothstein, 2003:40-63).

(Kriesi, 1998:167f; Goldthorpe & Marshall, 1993:384f; Karlsson, 2005:36ff; Häusermann, 2010:63; Bengtsson, 2010a:20). Här kan konstateras att Sverige har partier som kan placeras på en auktoritär-frihetlig skala, och som därför kan aktivera de skillnader i preferenser som inte fångas i en enkel uppdelning mellan socialistiska och borgerliga partier, utan att de fördenskull ger upphov till nya sociala klasser. Det rör sig om nyare partier som miljöpartiet, sverigedemokraterna, piratpartiet och feministiskt initiativ. Interaktionen mellan förändrade klasstrukturer, politiska partier, partistrategier, subjektiv klass-tillhörighet, klassmedvetande och klassidentifikation är komplex och svår att kartlägga (Evans, 1999:329ff). Lyckligtvis behövs ingen närmare redogörelse varken för dessa relationer eller för förhållandet mellan klassgrupper och klasser för att undersöka systematiska skillnader i partipreferenser mellan individer i olika klasspositioner (jfr Müller, 1999:144).

4 Oeschs schema tillämpat på Sverige

I detta avsnitt appliceras Oeschs klassschema. Eftersom det är centralt för analysen presenteras den fullständiga 17-gruppsversionen, vilken sedan slås ihop till den av Oesch rekommenderade 8-gruppsversionen. Därefter presenteras fördelningen av individer över olika klasspositioner samt fördelningen av partiprefenser. Dessa jämförs med valutfallet 2010. Sedan analyseras huruvida olika grupper signifikant skiljer sig från varandra i partiprefenser. Detta är den beskrivande analysen. I regressionsanalysen isoleras arbetslogikernas betydelse från inflytande av andra variabler.

4.1 Klassgrupp- och preferensfördelningar

Sjutton klassgrupper urskiljs i Oeschs schema. Först utskiljs ägare av företag av olika storlek, alltså de som ingår i den oberoende arbetslogiken (Oesch, 2006b:67). Åtskillnad görs här mellan 1) *stora arbetsgivare*, dvs de med tio eller fler anställda, 2) *egenanställda experter*, 3) *småbourgeoisie med anställda*, dvs småföretagare inklusive jordbrukare med mellan en och nio anställda samt 4) *småbourgeoisie utan anställda* som är företagare inklusive jordbrukare utan anställda.

I den tekniska arbetslogiken urskiljs i hierarkisk ordning 5) *tekniska experter* 6) *tekniker*, 7) *kvalificerade hantverkare* samt 8) *rutinvaruarbetare* och 9) *lantarbetare*. De två senare är på samma hierarkiska nivå. I den organisatoriska arbetslogiken urskiljs 10) *högre ledningspersonal och administratörer*, 11) *lägre ledningspersonal och administratörer*, 12) *kvalificerad kontorspersonal* och 13) *rutinkontorspersonal*. I den interpersonella arbetslogiken urskiljs 14) *sociokulturella experter*, 15) *sociokulturella semi-expert*, 16) *kvalificerade tjänstearbetare* och 17) *rutintjänstearbetare*. Schemat illustreras med exempelyrken i tabell 4.1.

Tabell 4.1 Oesch's 17-gruppsschema med olika arbetslogiker och grad av marknadsföringsbara kunskaper (efter Oesch (2006a))

Egenföretagare		Anställda			Grad av marknadsföringsbara kunskaper
Oberoende arbetslogik		Teknisk Organisatorisk	Organisatorisk arbetslogik	Interpersonell arbetslogik	
Stora arbetsgivare (mer än tio anställda)	Egenanställda experter (konsulter, revisorer, författare)	Tekniska experter (systemvetare, naturvetenskapsmän)	Högre ledningspersonal och administratörer (rektorer, intendenten)	Sociokulturella experter (läkare, psykologer, universitetslektorer)	Experter/chefer
Småbourgeoisie med anställda (vissa restaurangägare)		Tekniker (kartografer, driftstekniker, redigerare)	Lägre ledningspersonal och administratörer (mindre driftschefer, banktjänstemän, inköpare)	Sociokulturella semi-experter (grundskollärare, musiker, terapeuter, präster)	Underordnade experter/chefer
Småbourgeoisie utan anställda (frisörer, vissa butiksägare)		Kvalificerade hantverkare (militärer, plattläggare, bagare)	Kvalificerad kontorspersonal (sekreterare, mäklarassistenter, löneadministratörer)	Kvalificerade tjänstearbetare (massörer, lastbilschaufförer, brandmän)	Yrkesutbildade
		Rutinvaruarbetare (maskinoperatörer, lagerarbetare)	Jordbruksanställda (lantarbetare)	Rutinstjänstearbetare (städare, taxichaufförer, servitörer)	Okvalificerade

Det finns inte en SSYK-kod per yrke. Flera yrken ges sålunda samma kod, vilket gör dem omöjliga att skilja från varandra. Detta medför naturligtvis problem i de fall yrkena kanske borde hänföras till olika arbetslogiker. De flesta tveksamheter som uppstår har dock med den hierarkiska eller vertikala indelningen att göra. Att illustrera frekvenser och fördelning av partiprefenser över sjutton olika grupper blir naturligtvis för plottrigt. Även för regressionsanalyserna blir det svåröverskådligt, och somliga grupper får för lågt antal observationer. Därför slås de sjutton grupperna ihop till ett åttagruppsschema med två hierarkiska nivåer efter de tjocka strecken i tabell 4.1: traditionell bourgeoisie (stora arbetsgivare och egenanställda experter) och småbourgeoisie (egenföretagare med och utan

anställda) tillhör den oberoende arbetslogiken. Sociokulturella specialister (sociokulturella experter och semi-experter) respektive tjänstearbetare (kvalificerade tjänstearbetare och rutin tjänstearbetare) tillhör den interpersonella arbetslogiken. Tekniska specialister (tekniska experter och tekniker) samt varuproduktionsarbetare (kvalificerade hantverkare, rutinvaruarbetare och jordbruksanställda) tillhör den tekniska arbetslogiken. Managers (ledningspersonal och administratörer) och kontorspersonal (kvalificerad kontorspersonal och rutin-kontorspersonal) tillhör den organisatoriska arbetslogiken (Oesch, 2008a:336ff). De åtta klassgruppernas frekvens redovisas i tabell 4.2 nedan.

Tabell 4.2 8-gruppsschemats frekvenser

Klassgrupp	Antal	Relativ frekvens
Traditionell bourgeoisie	78	2,6
Småbourgeoisie	178	5,9
Tekniska specialister	325	10,9
Managers	493	16,5
Sociokulturella specialister	514	17,2
Produktionsarbetare	398	13,3
Kontorspersonal	284	9,5
Tjänstearbetare	722	24,1
Total	2992	100

Källa: SOM 2010

Att den interpersonella arbetslogiken dominerar så ($24,1 + 17,2 = 41,3\%$) kan bero på att urvalet har en annorlunda könsfördelning (53,3% kvinnor, 46,7 % män) i förhållande till hela befolkningen mellan 20 och 64 år 2010 - 50,7 % män och 49,3 % kvinnor (SCBc). Om och hur de övriga arbetslogikernas frekvens hade förändrats om könsfördelningen speglat Sveriges befolkning mer exakt är dock svårt att säga.

Det kan vara lämpligt att jämföra SOM-undersökningens och målpopulationens partipreferenser med riksdagsvalresultatet 2010 för att se om det finns stora skillnader mellan de båda senare. Skillnaderna redovisas i tabell 4.3.

Tabell 4.3 Jämförelse mellan röstutfall 2010 och partiprefenser i SOM (2010)

Parti	Valet 2010 ⁹	Hela SOM	Målpopulationen
Vänsterpartiet	5,6	4,4	5,3
Socialdemokraterna	30,7	26,7	24,9
Miljöpartiet	7,3	11,2	12,4
Centerpartiet	6,6	4,9	4,6
Folkpartiet	7,1	7,9	8
Moderaterna	30,1	33,3	34
Kristdemokraterna	5,6	4,1	3,7
Sverigedemokraterna	5,7	4,2	4
Piratpartiet		1,0	0,9
Feministiskt initiativ		0,7	0,8
Övriga	1,4	1,3	1,3

Källa: SOM 2010

Den negativa skillnaden för socialdemokraterna och den positiva skillnaden för moderaterna och folkpartiet torde bero på att endast arbetande inkluderas i målpopulationen. Den positiva skillnaden för miljöpartiet och den negativa skillnaden för sverigedemokraterna kan tänkas bero på skevheten i könsfördelning (jfr Oscarsson & Holmberg, 2011:92ff) samt obenägenhet hos personer som röstar populistiskt att medge detta eller ens delta i undersökningar (Oesch, 2008b:354).

Tabeller över klassgruppernas partipreferenser blottlägger omedelbart skillnader i partipreferenser som inte kan beskrivas med den klassiska ekonomiska skiljelinjen vilken ju förväntas synas mellan de anställda i den övre och nedre delen av den vertikala uppdelningen i tabell 4.1. En skillnad efter arbetslogikuppdelningen i tabell 4.1 framkommer också. Denna skillnad förstås bäst utifrån den nyare kulturella skiljelinjen. En redovisning av olika klassgruppers partipreferenser i förhållande till populationens medelvärde ges i tabell 4.4. För att göra tabellen hanterbar slås partierna ihop i fyra grupper, en för varje ände¹⁰ av de båda skalorna. Som vänsterpartier räknas socialdemokraterna och vänsterpartiet. Som borgerliga partier räknas allianspartierna. Som frihetliga partier räknas miljöpartiet, piratpartiet och feministiskt initiativ medan det enda radikalpopulistiska partiet är sverigedemokraterna. Beträffande en del partier kan sammanslagningen naturligtvis diskuteras. Vänsterpartiet har anhängare bland högutbildade stadsbor med humanistisk utbildning (Oscarsson & Holmberg, 2011:94f) och är kanske att betrakta som ett medelklassparti (Oskarson, 1994:61), men partiets plats på vänster-högerskalan torde vara mer vedertagen. Piratpartiet klassas som frihetligt eftersom det betonar värden som mångkultur, integritet och fri information och kunskap (Piratpartiet, 2012). Feministiskt initiativ klassas som frihetligt eftersom det betonar ökad migration, antirasism och värnande om miljön och kulturen (Feministiskt initiativ, 2011). Sverigedemokraterna placeras som

⁹Från Oscarsson & Holmberg, 2011:10.

¹⁰Att partigruppernas placeras i skalornas ändrar är givetvis en modellförenkling.

enda radikal-populistiska parti i den motsatta änden av den frihetlig-auktoritära skalan. Partiet betonar betydelsen av lag och ordning och ser problem med (ökad) mångkulturalism och invandring (Sverigedemokraterna, 2011).

Tabell 4.4. Klassgruppers stöd för olika partigrupper (n=2992)

Klassgrupp	Ekonomisk skiljelinje		Sociokulturell skiljelinje	
	Vänsterpartier	Borgerliga	Frihetliga	Radikal-populistiska
Sociokulturella specialister	-5,6%**	+0,8%	+7,2%***	-2,4%***
Tjänstearbetare	+12,1%***	-12,0%***	-0,8%	+0,8%
Tekniska specialister	-11,6%***	+13,2%***	-0,1%	-1,4%
Varuproduktionsarbetare	+16,4%***	-19,2%***	-2,9%*	+5,3%***
Managers	-9,8%***	+15,7%***	-2,0%	-2,9%***
Kontorspersonal	+4,4%	-5,4%	+1,4%	+0,9%
Traditionell bourgeoisie	-21,5%***	+20,4%***	+2,6%	-1,4%
Småbourgeoisie	-16,4%***	+18,8%***	-5,0%*	+2,8%
Proportion i hela målpopulationen	30,6%	51%	14,3%	4%

Källa: SOM 2010

Kommentar: Tabellen visar procentuell skillnad i partipreferens mellan en viss grupp och hela målpopulationen. *** innebär signifikans på 0,001-nivå, ** innebär signifikans på 0,01-nivå, * innebär signifikans på 0,05-nivå. Mothypotesen har konsekvent varit tvåsidig. Normalfördelningsantagandet håller i samtliga fall utom för traditionell bourgeoisies och managers preferenser för sverigedemokraterna. Se även avsnitt 2.3. Den fråga som individerna besvarat lyder "[v]ilket parti tycker du bäst om idag?".

Ur tabell 4.4 framgår att Oesch's schema fångar den klassiska ekonomiska skiljelinjen. Signifikanta skillnader framträder över nästan hela linjen, skillnader som dessutom verkar vara relativt stora. De som är lägst i hierarkin, varuproduktions- och tjänstearbetare, är avsevärt mindre benägna att rösta borgerligt och samtidigt avsevärt mer benägna att rösta vänster. Kontorspersonal visar liknande tendenser, kanske därför att butiksanställda något kontraintuitivt ingår, samtidigt som många som förts till kontorspersonal har arbetsvillkor som påminner om de som gäller för deras borgerligt röstande medelklassmotsvarighet inom samma arbetslogik (Oesch, 2006b:152). Managers och tekniska specialister, vilka antas befinna sig på minst medelklassnivå i hierarkin, föredrar tydligt de borgerliga. Detsamma gäller bourgeoisien, där de höga procenttalen dock kan tänkas påverkas av gruppens litenhet. Den kulturella skiljelinjen tycks finnas i Sverige, men är precis som i Storbritannien och Tyskland mindre påtaglig än den ekonomiska, såsom diskussionen i inledningen delvis lät förmoda. Åtminstone för vissa grupper verkar den frihetlig-auktoritära skalan relevant. Den systematiska skillnad i preferenser som EGP kritiserats för att inte kunna blottlägga syns. En del av medelklassen, de sociokulturella specialisterna, tycks klart mer benägna att

föredra frihetliga partier än resten av medelklassen, vilken i sin helhet i viss mån skyr sverigedemokraterna. De skiljer sig också från resten av medelklassen i det att de inte visar någon större benägenhet att rösta borgerligt, även om de delar övriga medelklassens avoghet mot vänsterpartierna. Den hos Oesch (2008a:340ff; 2008b:356ff) och Lubbers och Güveli (2007:30) funna benägenheten hos småbourgeoisien att föredra radikal-populistiska partier och välja bort frihetliga anas men säkerställs endast i det senare fallet. Det syns också att den grupp vars preferenser ligger närmast småbourgeoisien på den frihetlig-auktoritära skalan är varuproduktionsarbetarna, vilket påminner om Berglunds & Oskarsons (2010:187) observation. I det fall 66 till 85-åringar medtas grumlas skiljelinjen inom medelklassen eftersom den klassiska skiljelinjen tycks dominera mer ju äldre generationen är (jfr Dalton, 2008:87ff).

4.2 Arbetslogikerna som förklaring till parti-preferenser

Om vi följde Evans logik kunde analysen stanna vid tabell 4.4. Vi ska dock gå vidare och närmare granska arbetslogikerna som förklaringsfaktor. Den klassiska, ekonomiska skiljelinjen syns tydligt och även den sociokulturella återfinns i Sverige. Men beror dessa skillnader i partipreferenser mellan olika klassgrupper på olika arbetslogiker? Med andra ord, kvarstår skillnaderna mellan olika klassgrupper när kontrollvariabler införs? För att besvara detta krävs regressionsanalys. Eftersom den beroende variabeln är på nominalskala, med fyra värden på den beroende variabeln, en för varje partigrupp, är multinomial logistisk regression lämplig.¹¹

Som nämdes i avsnitt 2.3 ska framför allt två referensgrupper väljas, en för partigrupp och en för klassgrupp. (Valen av referenser för kontrollvariablerna känns något mindre problematiska.) Den multinomiala logistiska regressionen kommer då att besvara frågan hur en viss klassgrupp skiljer sig åt från en annan referensklassgrupp vad gäller valet mellan en viss partigrupp och en referenspartigrupp. Den klassgrupp som väljs som referensklassgrupp är kontorspersonal. I tabell 4.4. syns att gruppen uppvisar minst variation i förhållande till populationsmedelvärdena (jfr Oesch, 2008a:341) och valet av denna torde sätta arbetslogikerna på hårdare prov eftersom signifikans blir svårare att nå när kontrasterna är mindre. Om vi fortfarande observerar signifikanta skillnader torde Oeschs teori ha stärkts mer än om en annan referensklassgrupp valdes. Valet av referenspartigrupp får betydelse för vilka skillnader som framhävs. Om vänsterpartierna eller de borgerliga väljs som referens fås signifikanta skillnader för varje klassgrupp längs hela den klassiska skiljelinjen. Eftersom arbetslogikerna tydligare sammanhänger med frihetlig-auktoritära skalan och denna dessutom är

¹¹Oesch (2008a:341ff) undersöker klassgruppernas stöd för konservativa och frihetliga separat i binomiala logistiska regressionsmodeller (kontorspersonal är referensgrupp). Här följs istället Güveli m.fl. (2007:139ff) som utför en liknande analys för olika gruppers (utifrån ett justerat EGP-schema) preferenser för nya och gamla vänstern jämfört med övriga partier.

mindre utforskad kan det vara angelägnare att välja en partigrupp på den senare som referens.¹² Referenspartigruppen är de frihetliga, inte minst därför att valet av sverigedemokraterna helt skulle dölja skillnaden i partipreferenser som skär genom medelklassen (tekniska och sociokulturella specialister och managers är alla obenägna att föredra sverigedemokraterna framför något annat parti) och som är av betydelse för den frihetlig-auktoritära skiljelinjen. Antalet som föredrar den frihetliga gruppen är dessutom större än antalet som föredrar sverigedemokraterna. En större referensgrupp torde ge resultaten en något högre grad av stabilitet. Det kan vara bra att påminna om tolkningen. Ett koefficientvärde under ett innebär att oddset för att man föredrar en viss partigrupp framför de frihetliga (i förhållande till gruppen kontorspersonal) är lägre, och tvärtom. De exakta siffrorna är mindre intressanta, men på grund av valet av referensgrupp kommer de skillnader mellan klassgrupper som uppvisar signifikans åtminstone inledningsvis att vara ganska betydande i termer av odds.

Analysen delas upp i tre modeller, vilka återges i tabell 4.5. I modell A är den oberoende variabeln klassgrupp. Arbetslogik väljs inte som förklaringsvariabel eftersom arbetslogikerna kan tänkas ha olika stark effekt i olika klassgrupper. Det syns att arbetslogikerna, när de står själva, verkar förklara en del skillnader i partipreferenser. Skillnaderna tycks främst gå längs den klassiska skiljelinjen. Medelklassgrupperna tenderar välja bort vänstern och, med undantag för sociokulturella specialister, de frihetliga. Skiljelinjen inom medelklassen anses möjlig. Kanske döljs den delvis av de högervindar som blåste 2010 (Oscarsson & Holmberg, 2011:67f).

I modell B tillförs variablerna anställningssektor, kön och ålder. Som nämndes i teoridelen kan det tänkas att grupper i olika anställningssektorer har olika nära koppling både till vinstmaximeringslogiken och behovet av att finansiera sin egen verksamhet på marknaden (jfr Lubbers & Güveli, 2007:34; Güveli m.fl., 2007:139; Hines & Ringdal, 1999:201). Framför allt offentliganställda antas vara beskärmda från marknadslogiken. Dessutom torde anställningssektor och arbetslogik i viss mån hänga ihop. I vårt fall arbetar 67,7 % av de i en interpersonell arbetslogik i offentlig/ideell sektor mot 42,8 % för samtliga. Anställningssektor är dikotomt kodad som att man antingen arbetar i den offentliga/ideella sektorn eller i den privata. Logiken bakom könsvariabeln är ungefär densamma som för anställningssektor. Kvinnor och män är ojämnt fördelade över olika klassgrupper (Scott, 1994:940f) och det gäller även föreliggande data. Samtidigt kan kön, exempelvis genom olika socialiseringsprocesser, tänkas påverka partipreferens. Att det finns skillnader mellan kvinnors och mäns röstbeteende torde vara ganska okontroversiellt (jfr Oscarsson & Holmberg, 2011:92). Även åldersmässigt kan det tänkas finnas skillnader i fördelningen av både klassgruppstillhörighet (och därmed arbetslogik) och partipreferenser. Teorin är att de yngre är mer frihetligt inställda (Kriesi, 1998:175), och att den klassiska skiljelinjen spelar större roll för de äldre. Detta torde snarare vara en generations- än en ålderseffekt (jfr Dalton, 2008:88ff). Åldersvariabeln är indelad i tre kategorier, 20-29 år, 30-49 år och 50-

¹²Eftersom arbetslogikerna antas kunna ha åtminstone viss effekt på vänster-högerplacering finns en modell med de borgerliga som referenspartigrupp, vilken framhäver denna skiljelinje mer, likväl i appendix 2.

65 år. De yngre återfinns främst i den lägre delen av arbetshierarkin samt inom den interpersonella arbetslogiken, de medelålders är överrepresenterade i den övre halvan av arbetshierarkin. I övrigt är åldersfördelningen jämnt fördelad både horisontellt och vertikalt. I modell B syns att varuproduktionsarbetare inte skiljer sig från övriga i sina preferenser för sverigedemokraterna när hänsyn tas till kön. Könskontrollen medför dessutom att tekniska specialister uppvisar signifikant mindre preferens för sverigedemokraterna jämfört med de frihetliga i förhållande till kontorspersonal. Offentliganställda tenderar välja bort de borgerliga, äldre föredrar de äldre partierna såsom antagits, och kvinnor tenderar välja bort sverigedemokraterna.

I modell C tillförs ytterligare två kontrollvariabler relaterade till utbildning. Den ena är utbildningsnivå. Utbildningsnivåvariabeln är skapad direkt av SOM och består av fyra indelningar: låg (högst grundskola), lägre medel (högst gymnasium eller folkhögskola), högre medel (eftergymnasial men ej examen) och hög utbildning (högskole- eller universitetsexamen). Att ökad utbildningsnivå positivt kan påverka en persons möjligheter att bilda preferenser och finna ett parti som svarar mot dem torde vara ganska självklart (jfr Lubbers & Güveli, 2007:34; Güveli m.fl., 2007:139). Likaså finner vi per definition högutbildade inom medelklasskiktet av de tre arbetslogikerna eftersom SSYK och ISCO är konstruerade så att graden av nödvändiga kvalifikationer bakas in i yrkeskategoriseringen. Hittills har vi följt Oesch's (2008:339-345) undersökning. Så långt tycks också klassgruppernas och arbetslogikernas betydelse i Storbritannien, Tyskland och Schweiz med ett undantag stå sig, och Oesch inför inga fler kontrollvariabler. Undantaget är att de sociokulturella specialisternas preferens för frihetliga partier försvagas vid kontroll för utbildning. I modell C ska vi dock kontrollera för variabeln *utbildningslogik* också. Teorin om arbetslogiker innebär ju att individens värderingar, intressen och förståelsehorisont formas i den dagliga arbetslivserfarenheten. Den torde då utesluta att dessa värderingar, intressen och förståelsehorisonter beror på den utbildningsinriktning som ofta hänger samman med senare yrkesliv och klassgruppstillhörighet. Variabeln är naturligtvis grövre än SSYK/ISCO-indelningen. En utbildningslogik per arbetslogik skapas (se appendix 3), och teknisk utbildningslogik är referenskategori eftersom dess effekt i enlighet med resonemanget i teoriavsnittet tänks vara mindre teoretiskt förutsägbar. Naturligtvis kan den som utbildats inom ett visst fält senare i livet befinna sig i en arbetssituation som domineras av en annan arbetslogik än den som utbildningsinriktningen svarar mot, men om det är arbetslogik och inte utbildning (varken vertikalt eller horisontellt) som förklarar parti-preferenser torde arbetslogikerna fortfarande uppvisa signifikans.

Tabell 4.5 Olika klassgruppers effekt ($Exp(B)$) på partisympati med de frihetliga som referenspartigrupp (standardfel inom parentes) ($n=2992$)

	Modell A			Modell B		
	Vänster/ frihetliga	Borgerliga/ frihetliga	Populistiska/ frihetliga	Vänster/ frihetliga	Borgerliga/ frihetliga	Populistiska/ frihetliga
Konstant	2,421*** (0,193)	3,158*** (0,186)	0,342*** (0,321)	1,534 (0,263)	2,821*** (0,245)	0,042 (0,410)
Arbetslogik						
Sociokulturella specialister	0,479** (0,234)	0,214 (0,219)	0,221** (0,488)	0,425*** (0,245)	0,894 (0,230)	0,234** (0,507)
Tjänstearbetare	1,309 (0,228)	0,918 (0,223)	1,051 (0,382)	1,247 (0,232)	0,977 (0,227)	0,954 (0,389)
Tekniska specialister	0,554* (0,277)	1,432 (0,250)	0,531 (0,501)	0,475* (0,288)	1,244 (0,260)	0,326* (0,518)
Varuproduktionsarbetare	1,625 (0,255)	0,844 (0,255)	2,274* (0,392)	1,402 (0,273)	0,724 (0,271)	1,234 (0,421)
Managers	0,757 (0,257)	1,859** (0,237)	0,271* (0,567)	0,647 (0,261)	1,707* (0,242)	0,241** (0,575)
Kontorspersonal	ref	ref	ref	ref	ref	ref
Traditionell bourgeoisie	0,222** (0,507)	1,340 (0,360)	0,450 (0,825)	0,219** (0,529)	1,168 (0,389)	0,325 (0,849)
Småbourgeoisie	0,633 (0,384)	3,286** (0,332)	2,144 (0,511)	0,566 (0,411)	2,046* (0,358)	1,518 (0,547)
Sektor						
Privat				ref	ref	ref
Offentlig/ideell				1,107 (0,145)	0,617*** (0,137)	0,865 (0,264)
Kön						
Man				ref	ref	ref
Kvinna				0,771 (0,142)	0,995 (0,131)	0,369*** (0,263)
Ålder						
20-29				ref	ref	ref
30-49				2,083*** (0,187)	1,623** (0,168)	1,083 (0,297)
50-65				2,196*** (0,187)	1,465* (0,170)	0,879 (0,305)
Pseudo-R ² (Nagelkerke)	0,114			0,143		

	Modell C		
	Vänster/ frihetliga	Borgerliga/ frihetliga	Populistiska/ frihetliga
Konstant	3,421**	3,721**	2,246
Arbetslogik			
Sociokulturella specialister	0,756 (0,303)	1,276 (0,279)	0,572 (0,611)
Tjänstearbetare	1,242 (0,261)	1,153 (0,251)	1,135 (0,438)
Tekniska specialister	0,669 (0,325)	1,381 (0,293)	0,481 (0,576)
Varuprodukt- ionsarbetare	1,370 (0,309)	0,651 (0,302)	1,051 (0,480)
Managers	0,765 (0,288)	1,001* (0,264)	0,332 (0,610)
Kontors- personal	ref	ref	ref
Traditionell bourgeoisie	0,335 (0,576)	0,733 (0,420)	0,749 (0,888)
Småbourgeoisie	1,518 (0,453)	1,072* (0,382)	2,084 (0,595)
Sektor			
Privat	ref	ref	ref
Offentlig/ideell	1,352 (0,159)	0,737* (0,147)	1,298 (0,287)
Kön			
Man	ref	ref	ref
Kvinna	0,843 (0,161)	1,067 (0,146)	0,526* (0,306)
Ålder			
20-29	ref	ref	ref
30-49	1,935** (0,197)	1,562* (0,175)	0,933 (0,313)
50-65	1,750** (0,202)	1,339 (0,180)	0,603 (0,342)
Utbildning			
Låg	ref	ref	ref
Lägre medel	0,415** (0,305)	0,762 (0,311)	0,460 (0,422)
Högre medel	0,299*** (0,319)	0,693 (0,321)	0,165*** (0,502)
Hög	0,243*** (0,334)	0,626 (0,330)	0,206** (0,532)

Modell C (forts.)			
	Vänster/ frihetliga	Borgerliga/ frihetliga	Populistiska/ frihetliga
Utbildnings- logik			
Teknisk	ref	ref	ref
Organisatorisk	1,597 (0,246)	1,435 (0,224)	0,409 (0,405)
Interpersonell	0,848 (0,206)	0,651* (0,187)	0,399** (0,344)
Pseudo-R ² (Nagelkerke)	0,167		

Källa: SOM 2010

*Kommentar: *** innebär signifikans på 0,001-nivå, ** innebär signifikans på 0,01-nivå, * innebär signifikans på 0,05-nivå.*

När utbildningsvariablerna införs återstår mycket lite av klassgruppernas signifikans.¹³ Managers och småbourgeoisien visar små signifikanta skillnader i oddset att föredra de borgerliga framför de frihetliga, men annars är det utbildning som tycks förklara skillnaderna.¹⁴ Även anställningssektor, kön och i viss mån ålder trängs tillbaka. Med högre utbildningsnivå tenderar vänsterpartier och sverigedemokrater att väljas bort. Vad gäller den kulturella skiljelinjen inom medelklassen, den som Oesch's schema förtjänstfullt blottade i tabell 4.4, tycks utbildningslogik spela roll. Om det finns någon tendens i de sociokulturella specialisternas partipreferenser när variabeln införs så går den i samma riktning som övriga medelklassen, nämligen att föredra de borgerliga framför de frihetliga, när hänsyn tas till utbildningslogik. Managers signifikanta preferens för de borgerliga framför frihetliga försvinner dessutom när hänsyn tas enbart till utbildningslogik (syns inte i tabell) men återkommer när utbildningsnivåvariabeln införs. Att införa ytterligare kontrollvariabler tycks överflödigt eftersom syftet är att se om arbetslogikerna står sig vid kontroll för andra variabler, inte att förklara partipreferenser i allmänhet eller ens hur partipreferenser förhåller sig till klass utifrån andra sammanhang.¹⁵

¹³Jag har kontrollerat slutsatserna i Oesch's modell beskriven i fotnot 11. Med samma kontrollvariabler som ovan återstår inga signifikanta samband mellan klassgrupper och stöd för frihetliga partier.

¹⁴Om 66-85-åringar medtas är istället traditionell bourgeoisies preferens för frihetliga framför vänstern den enda som är signifikant (på 0,05-nivå).

¹⁵Om de borgerliga används som referensparti (appendix 2) tappas klassgrupperna signifikans först vid kontroll för inkomst. Kvar blir endast produktionsarbetarens högre och småbourgeoisies lägre preferens för de borgerliga jämfört med vänstern. Oddsens tycks betydande, men när elva av tretton signifikanta effekter försvunnit jämfört med ursprungsmodellen förefaller det opåkallat att fortsätta. Notera att modellen får problem med skattningsprecisionen vad gäller preferenser för sverigedemokraterna, speciellt beträffande traditionell bourgeoisies. I en binomial modell utan inkomst (fotnot 11) är samtliga klassgrupper utom tjänstearbetare signifikanta i stödet för borgerliga partier. Med inkomst är endast småbourgeoisien och varuproduktionsarbetare signifikanta precis som i modell D i appendix 2.

5 Diskussion

5.1 Om blottlagda skillnader i partipreferenser

Oesch klasschema blottlägger tydligt systematiska skillnader (och likheter, vilket kan vara nog så intressant) i partipreferens mellan olika klassgrupper i Sverige. Klassituation spelar roll för inviders placering i åtminstone två politisk-ideologiska dimensioner. Tabell 4.4 påvisar existensen av den frihetlig-auktoritära skiljelinjen i Sverige. Sociokulturella specialister är mer benägna att föredra frihetliga partier än övriga, borgerliga medelklassen. Varuproduktionsarbetare och småföretagare skiljer sig åt i sitt stöd för vänstern, men tycks förenas i sitt stöd för populistiska partier (sverigedemokraterna) och obenägenhet att föredra de frihetliga såsom observerats i andra länder. Likt varuproduktionsarbetare är tjänstearbetare mer benägna att rösta på vänstern än medelklassen, vilket speglar den ekonomiska skiljelinjens styrka i Sverige. Generellt är preferensskillnaderna starkare längs denna linje. Däremot tycks kontorspersonal inta en mellanställning, förmodligen är gruppen i många sammanhang att hänföra till medelklassen. Den traditionella bourgeoisien är för liten för att klara slutsatser ska kunna dras, och dessutom sammansatt av två element som kanske drar åt olika håll: dels storföretagare och dels egenanställda experter.

En del av alla dessa skillnader kände vi till, eller kunde åtminstone ana, utifrån exempelvis Oscarsson & Holmberg (2011:92-96). Vad Oeschs klasschema tillhandahåller är en teoretiskt motiverad uppdelning som vid empirisk prövning klarar av att blottlägga skillnader. Klassgruppsindelningen tycks således ha en del som talar för sig. Den frihetlig-auktoritära skiljelinjen, och den funna benägenheten hos sociokulturella specialister att föredra frihetliga partier i förhållande till övriga medelklassen hade helt enkelt inte kunnat ses med schemata som inte gör någon horisontell uppdelning (jfr Weakliem & Heath, 1999b:300). Eftersom ESEK är mer finfördelat presterar det förmodligen bättre än EGP, men sämre än Oeschs schema.¹⁶ Man bör erinra om vad det är för partipreferensskillnader som blottläggs. Det är inte skillnader utifrån olika sociala klasser, åtminstone inte bara. Det är istället skillnader utifrån olika klassituationer. Oscarsson & Holmberg (2006:235f) påpekar vikten av att studera (det svenska) industrisamhällets vänster-högerskiljelinjes försvagning och framväxten av nya skiljelinjer. Kanske är det endast i detta fall som begreppet (social) klassröstning är relevant, medan

¹⁶Motsvarigheten till tabell 4.4 med ESEK presenteras i appendix 4. Skillnader i preferens för frihetliga döljs fullkomligt. Skillnader i preferens för sverigedemokraterna mellan arbetare och tjänstemän förtydligas däremot.

det på den frihetlig-auktoritära skalan åtminstone än så länge rör sig om lösare samband mellan klassituation och preferenser. Här finns utrymme för fortsatt begreppsförvirring med tanke på att den frihetlig-auktoritära skalan och forskningen kring den är under framväxt och långt mindre etablerad relativt vänster-högerskalan, inte minst för Sveriges del (Oskarson, 2010:197ff; Dalton, 2008:161). Hur skalorna utvecklas vad gäller exempelvis deras styrka och storlek beror ju dessutom på sådant såsom partiers och enskilda personers agerande, och en undersökning över tid måste naturligtvis ta hänsyn till denna politikens utbudssida liksom till förändringar i subjektiv klasstillhörighet, utbildnings- och inkomstfördelning.

Det är alltså inte bara skillnader i social klassröstning eller klasspreferenser som kan studeras med Oesch schema, utan även skillnader i klasspreferenser i vidare bemärkelse. Dessa skillnader kan få nog så stora konsekvenser för politiska utfall och partiers välgång. Att då använda Alford's index som enda mått såsom Holmberg och Oscarsson (2006; 2011) gör förefaller bristfälligt, inte minst därför att indexet fångar endast en skiljelinje. (Andra mått diskuteras exempelvis i Weakliem & Heath, 1999b:283ff.) Denna skiljelinje förstås dessutom utifrån en stark teori om kopplingen mellan vissa socialt sammanhållna klasser och dessa klassers naturliga partier, en koppling vars revealans endast tycks kunna förändras till det sämre i takt med dessa klassers minskning och partiernas förändrade strategier. Förändringar i klassröstning förstådd utifrån ett klasssituationperspektiv är en långt öppnare fråga än frågan om förändringar i klassisk klassröstning. Oesch's schema verkar inte minst tack vare den horisontella uppdelningen bättre fånga förändringar i de skiljelinjer som Holmberg & Oscarsson (2006:235) finner intressanta. Klasssituationperspektivet tycks förtjänstfullt komplettera sociala klassperspektivet, inte minst för att hantera tjänstesektorn eftersom många som ingår i denna inte tillhör någon social klass.

5.2 Om arbetslogikernas förklaringskraft

Oesch (2006b) visar att klassschemat och arbetslogikerna blottlägger skillnader inom Tyskland, Storbritannien, Schweiz och Sverige på en rad områden. Vi har sett att detta även gäller politiska preferenser i Sverige. När Oesch sedan (2008a) kontrollerar för andra faktorer (anställningssektor, kön, ålder och utbildningsnivå) behåller klassgrupperna ofta signifikans beträffande betydelse för partipreferenser. Det hade naturligtvis varit förnämligare om detta gällt även för Sverige. Vid kontroll för bakgrundsvariabler tycks dock sambanden förlora signifikans. För placering på den frihetlig-auktoritära skalan, där arbetslogikerna antagits ha klarats effekt, är det utbildningsnivå och utbildningsinriktning som spelar avgörande roll. Med stigande utbildningsnivå och utbildning inom en interpersonell logik ökar sannolikheten att man föredrar de frihetliga och skyr sverigedemokraterna. Förmodligen finns här interaktionseffekter att undersöka. Att det är utbildning som är centralt för positionen på auktoritär-frihetliga skalan ligger i linje med tidigare forskning (Berglund & Oskarson, 2010; deras forskningsfråga

och beroende variabel är andra än mina, men tendenserna kan ändå jämföras) och framgår i viss mån hos Oesch (2008a) själv. Utbildningens betydelse pekar också på att arbetslogikernas inte skulle stå sig vid en kontroll för självselektion in i olika klassgrupper utifrån grundläggande, redan formade värderingar. Oesch (2006b:57f) nämner självselektionsproblemet men diskuterar det inte. Förmodligen ser han värderingar som en mellanliggande variabel utifrån arbetslogikteorin (jfr Oesch 2008b). I nästa led kan ju utbildningsnivå och utbildningsinriktning åtminstone delvis återföras på klassbakgrund (Öhlin, 2010:46f)¹⁷, vilket eventuellt gäller värderingar också (Dalton, 2008:174). Då skulle klasspositionernas, och möjligen arbetslogikernas, eventuella effekt kunna återkomma bakvägen. Denna möjlighet får emellertid undersökas i annat sammanhang. Resonemangen hos de som försöker behandla problemet med självselektion utifrån värderingar och klass är något mindre övertygande än annars. Müller (1999:174f) anser sig vederlägga självselektion utifrån postmoderna värderingar oavsett partipreferens i Tyskland. Kriesi (1998:172f) menar sig göra det teoretiskt, åtminstone så länge de värderingar man väljer utbildning/yrke efter är de som är specifika för ens uppväxtklass. Utifrån denna undersökning konstateras följaktligen att position på frihetlig-auktoritära skalan förklaras av utbildning, bortom arbetslogikerna.

För placering på den i Sverige fortfarande starka klassiska skiljelinjen, som fångas av hierarkiska eller vertikala klassuppdelningar och som ställer vänster mot höger, fångar Oesch's schema skillnader. Detta är väntat eftersom indelningen utgår från hierarkiska schemata som ska fånga just detta. Skillnaderna torde förklaras av inkomst (jfr Berglund & Oskarson, 2010:191f), vilket måste ses som ett attribut till klassposition, som ska hållas skilt från arbetslogikerna. (Det finns naturligtvis skillnader i inkomst mellan klassgrupperna, dessa följer främst graden av marknadsföringsbara kunskaper, inte arbetslogikerna.) Arbetslogikerna bör främst kopplas till den horisontella uppdelningen vilken i sin tur har störst betydelse för den frihetlig-auktoritära skalan. Den hierarkiska uppdelningen som har betydelse för vänster-högerskalan görs enligt graden av resurser (marknadsföringsbara kunskaper) som möjliggör bättre ekonomisk ställning. Inkomstvariabeln bör då tolkas som mellanliggande, alltså att hierarkisk klassituationstilhörighet i de flesta fall påverkar partiprefens *via* inkomst. Men även arbetslogikerna har antagits kunna få effekt för position på vänster-högerskalan, fastän varken Oesch eller denna studie kan approximera utsträckningen. (Utsträckningen i vilken arbetslogiker eller marknadsföringsbara kunskaper dominerar torde dessutom variera mellan klassgrupper.) I en organisatorisk arbetslogik där effektivitetsvärden och vinstmaximeringsmålet härskar förmodas man exempelvis föredra privata marknadslösningar. Därför behövs en liten kommentar av modell C och D i appendix 2. Vad modellerna visar enligt mig är återigen att klassgruppsindelningen fångar vänster-högerskiljelinjen i svensk politik, men att skillnader i partipreferenser i denna dimension snarare förklaras av inkomst än arbetslogik. Jag har svårt att se arbetslogikerna, såsom de beskrivits i teoriavsnittet, kan operera genom inkomst. Den oberoende arbetslogiken har dock

¹⁷I senare led kan utbildningens samband med klassituation kanske delvis återföras på genetiskt arv (jfr Björklund m.fl., 2010:kap 5).

viss egen effekt vad gäller att föredra de borgerliga, exempelvis beroende på en önskan om låga skatter. Den interpersonella utbildningslogikens betydelse syns också; när hänsyn tas till inkomst sänker den oddset att föredra sverigedemokraterna ganska betydligt.

Oavsett om arbetslogiker, utbildning eller inkomst skulle förklara partipreferenser torde inte diskussionen om vad röstbeteende beror på i termer av ekonomiska intressen (rationellt aktörsperspektiv) eller socialiseringsprocesser (kulturalistiskt strukturperspektiv) vara avgjord. Resultaten här pekar på olika förklaringar till placeringen på olika dimensioner, och frågan blir istället vad som avgör vilken dimension individen placerar sig på i enlighet med valet av ”bästa parti”, där utbildning och inkomst torde utöva olika inflytande på olika grupper. Men oavsett arbetslogikernas förklaringskraft tillhandahåller de en teoretisk ingång till ett klasschema som torde kunna utgöra fruktsam jordmån för vidare studier, både teoretiska och empiriska, av såväl partipreferenser som annat. Inte minst torde utvecklingen av den sociokulturella skiljelinjen förtjäna, och kräva, mer och mer uppmärksamhet (jfr Oscarsson & Holmberg, 2006:235). Med fler dimensioner i politiken kan utrymmet för nya politiska kombinationer och handlingsalternativ tänkas öka. Klasschemats förtjänstfulla blottläggning av systematiska partiprefensskillnader mellan olika klassgrupper i Sverige bör naturligtvis stabiliseras genom upprepade studier, helst med fler observationer och givetvis med data från olika tidpunkter. Inte minst vore det intressant att se hur resultatet skulle te sig när SSYK-12 förfärdigats i en period då det inte blåser lika kraftiga högvindar. Förmodligen framstår de preferensskillnader som Oesch's horisontella uppdelning blottlägger ännu tydligare.

6 Referenser

6.1 Datamaterial

SOM 2010 = Göteborgs universitet, SOM-institutet. *RIKS-SOM 2010* [datafil]. Göteborgs universitet, SOM-institutet, 2011. Göteborg, Sverige: Svensk Nationell Datatjänst (SND) [distributör].

6.2 Offentlig statistik

SCBa = http://www.scb.se/Pages/SSD/SSD_SelectVariables___340487.aspx?px_tableid=ssd_extern%3aAndHush21&rxid=185bda2f-33b5-425e-8ddf-d22c61ec57c9 [elektronisk] Hämtdatum: 2013-03-30

SCBb = http://www.scb.se/Pages/SSD/SSD_SelectVariables.aspx?id=340487&px_tableid=ssd_extern%3aUtbildning&rxid=fdc01248-6d06-498c-bf7d-5c69602a18cd [elektronisk] Hämtdatum: 2013-03-30.

SCBc = http://www.scb.se/Pages/SSD/SSD_SelectVariables.aspx?id=340487&px_tableid=ssd_extern%3aFolkmangdNov&rxid=be6872f7-2bc5-4262-8410-3faa0cc3baa6 [elektronisk] Hämtdatum: 2013-04-12.

6.3 Litteratur

Alford, Robert R., 1962. ”A Suggested Index of the Association of Social Class and Voting” i *Public Opinion Quarterly* fall 62, Vol. 26, s. 417-425.

Bennich-Björkman, Li, 2008. ”Medborgarsamhället: Politisk kultur och politiskt beteende i Sverige” i Bennich-Björkman, Li – Blomqvist, Paula (red.). *Mellan folkhem och Europa: svensk politik i brytningstid*. Malmö: Liber AB, s. 40-62.

Bengtsson, Mattias, 2010a. ”Olika sidor av klass” i Oskarson, Maria – Bengtsson, Mattias – Berglund, Tomas (red.) *En fråga om klass: levnadsförhållanden, livsstil, politik*. Malmö: Liber AB, s. 12-21.

Bengtsson, Mattias, 2010b. ”Den svenska klasstrukturen” i Oskarson, Maria – Bengtsson, Mattias – Berglund, Tomas (red.) *En fråga om klass: levnadsförhållanden, livsstil, politik*. Malmö: Liber AB, s. 22-29.

- Bengtsson, Mattias – Berglund, Tomas, 2010. ”Social rörlighet och klassidentifikation” i Oskarson, Maria – Bengtsson, Mattias – Berglund, Tomas (red.) *En fråga om klass: levnadsförhållanden, livsstil, politik*. Malmö: Liber AB, s. 30-41.
- Berglund, Tomas, 2010. ”Klass och arbete” i Oskarson, Maria – Bengtsson, Mattias – Berglund, Tomas (red.) *En fråga om klass: levnadsförhållanden, livsstil, politik*. Malmö: Liber AB, s. 72-86.
- Berglund, Tomas – Oskarson, Maria, 2010. ”Klass och ideologiska dimensioner” i Oskarson, Maria – Bengtsson, Mattias – Berglund, Tomas (red.) *En fråga om klass: levnadsförhållanden, livsstil, politik*. Malmö: Liber AB, s. 183-196.
- Bihagen, Erik, 2005. ”översättningsnycklar mellan SSYK och ISCO-88 (COM), fyrsiffernivå, uppdaterad den 30 augusti 2005”. [Elektronisk] Tillgänglig på: http://www2.sofi.su.se/~ebi/docs/Key_G_ssyktoisco_4digits.SPS Hämtdatum: 2013-04-16
- Bihagen, Erik - Neramo, Magnus, 2005. ”översättningsnycklar mellan SSYK och ISCO-88 (COM), tresiffernivå, uppdaterad den 21 maj 2008”. [Elektronisk] Tillgänglig på: http://www2.sofi.su.se/~ebi/docs/Key_F_ssyktoisco_3digits_vers2.SPS Hämtdatum: 2013-04-16.
- Björklund, Anders – Fredriksson, Peter – Gustafsson, Jan-Eric – Öckert, Björn, 2010. ”Den svenska utbildningspolitikens arbetsmarknadseffekter: vad säger forskningen?”. *Rapport 2010:13*. Uppsala: Institutet för arbetsmarknads- politisk utvärdering.
- Dalton, Russell J., 2008. *Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies*. Washington, DC: CQ Press.
- Dougherty, Christopher, 2011. *Introduction to Econometrics* (4th ed). Oxford: Oxford University Press.
- Edling, Christofer - Hedström, Peter, 2003. *Kvantitativa metoder: grundläggande analysmetoder för samhälls- och beteendevetare*. Lund: Studentlitteratur
- Elias, Peter - Birch, Margaret, 2010. ”SOC2010: revision of the Standard Occupational Classification” i *Economic & Labour Market Review* vol 4, no 7 July 2010, s. 48-55.
- Erikson, Robert - Goldthorpe, John H. - Hällsten, Martin, 2012. ”No way back up from ratcheting down? A critique of the ”microclass” approach to the analysis of social mobility” i *Acta Sociologica* 2012 vol 55, no 3, s. 211-229.
- Evans, Geoffrey, 1999a. ”Class Voting: From Premature Obituary to Reasoned Appraisal” i Evans, Geoffrey (ed.). *The End of Class Politics?* New York: Oxford University Press, s. 1-22.
- Evans, Geoffrey, 1999b. ”Class and Vote: Disrupting the Orthodoxy” i Evans, Geoffrey (ed.). *The End of Class Politics?* New York: Oxford University Press, s. 323-334.
- Evans, Geoffrey, 2000. ”The Continued Significance of Class Voting” in *Annual Review of Political Science* 2000. no 3, s. 401-17.
- Feministiskt initiativ 2011 = ”För en feministisk politik”. [Elektronisk]. Tillgänglig på http://www.feministisktinitiativ.se/for_en_feministisk_-_politik.php. Hämtdatum: 2013-05-02.

- Fernández-Macías, Enrique, 2012. "Job Polarization in Europe? Changes in the Employment Structure and Job Quality, 1995-2007" in *Work and Occupations*, May 2012 vol 39, no 2, s. 157-182.
- Goldthorpe, John H. - Marshall, Gordon, 1993. "The Promising Future of Class Analysis: A Response to Recent Critiques" i *Sociology* Vol. 26, no. 3, s. 381-400.
- Goldthorpe, John H., 1999. "Modelling the Pattern of Class Voting in British Elections 1964-1992" i Evans, Geoffrey (ed.). *The End of Class Politics?* New York: Oxford University Press, s. 59-82.
- Goldthorpe, John H., 2012. "Back to Class and Status: Or Why a Sociological View of Social Inequality Should Be Reasserted" in *Revista Espaniola de Invstigaciones Sociologicas*, ene-mar 2012, no 137, s. 201-215.
- Goos, Maarten – Manning, Alan – Salomons, Anna, 2009. "Job Polarization in Europe" i *American Economic Review: Papers & Proceedings*. Vol 99, no 2, s. 58-63.
- Hout, Michael, 1999. "Critical Commentary: Four Perspectives on The End of Class Voting" i Evans, Geoffrey (ed.). *The End of Class Politics?* New York: Oxford University Press, s. 315-318.
- Hout, Michael – Manza, Jeff – Brooks, Clem, 1999. "Classes, Unions, and the Realignment of US Presidential Voting, 1952-1992" i Evans, Geoffrey (ed.). *The End of Class Politics?* New York: Oxford University Press, s. 83-96.
- Häusermann, Silja, 2010. *The Politics of Welfare State Reform in Continental Europe: Modernization in Hard Times*. New York: Cambridge University Press.
- "Jakten på medelklassen – del 3" i *Dagens Samhälle* nr 43 2011.
- Karlsson, Lena, 2005. *Klasstillhörighetens subjektiva dimension: klassidentitet, sociala attityder och fritidsvanor*. Umeå: Umeå universitet.
- Kriesi, Hanspeter, 1998. "The transformation of cleavage politics. The 1997 Stein Rokkan lecture" i *European Journal of Political Research* Vol 33, s. 165-185.
- Körner, Svante - Wahlgren, Lars, 2006. *Statistisk dataanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Lipset, Seymore Martin, 1999. "Critical Commentary: Four Perspectives on The End of Class Voting" i Evans, Geoffrey (ed.). *The End of Class Politics?* New York: Oxford University Press, s. 312-315.
- Lubbers, Marcel - Güveli, Ayse, 2007. "Voting LPF: Stratification and the Varying Importance of Attitudes". *Journal of Elections, Public Opinion & Parties* March 2007 Issue 1, s. 21-47.
- Mair, Peter, 1999. "Critical Commentary: Four Perspectives on The End of Class Voting" i Evans, Geoffrey (ed.). *The End of Class Politics?* New York: Oxford University Press, s. 308-312
- Miljöpartiet 2005 = Miljöpartiet de grönas partiprogram 2005.
- MIS 1998:3 [elektronisk] Tillgänglig på:
http://www.scb.se/statistik/publikationer/OV9999_1998A01_BR_X70%C3%96P9803.pdf Hämtdatum 2013-04-16.

MIS 1998:3 bilaga 1 [elektronisk] Tillgänglig på:

http://www.scb.se/Grupp/Hitta_statistik/Forsta_Statistik/Klassifikationer/_Dokument/oversattningsnyckel.pdf Hämtdatum 2013-04-16.

- Müller, Walter, 1999. "Class Cleavages in Party Preferences in Germany – Old and New" i Evans, Geoffrey (ed.). *The End of Class Politics?* New York: Oxford University Press, s. 137-180.
- Mörtvik, Roger – Rautio, Kjell, 2009. TCO granskar #2/07: *Kompetent, lojal, otrygg*. TCO.
- Nieuwbeerta, Paul - De Graaf, Nan Dirk, 1999. "Traditional Class Voting in Twenty Postwar Societies" i Evans, Geoffrey (ed.). *The End of Class Politics?* New York: Oxford University Press, s. 23-56.
- Nilsson, Åsa - Vernersdotter, Frida, 2010. *Den nationella SOM-undersökningen 2010*. Göteborgs: Statsvetenskapliga institutionen.
- Oesch, Daniel. 2006a. "Coming to Grips with a Changing Class Structure". *International Sociology* Vol 21, no 2, s. 263-88.
- Oesch, Daniel, 2006b. *Redrawing the Class Map*. London: Palgrave Macmillan.
- Oesch, Daniel. 2008a. "The Changing Shape of Class Voting. An individual-level analysis of party support in Britain, Germany, and Switzerland". *European Societies* Vol 10, no 3, s. 329-55.
- Oesch, Daniel. 2008b. "Explaining Worker's Support for Right-Wing Populist Parties in Western Europe: Evidence from Austria, Belgium, France, Norway, and Switzerland". *International Political Science Review* Vol 29, no 3, s. 349-73.
- Oesch, Daniel - Menés, Jorge Rodrigues. 2011. "Upgrading or Polarization? Occupational change in Britain, Germany, Spain, and Switzerland, 1990-2008". *Socio-Economic Review* Vol 9, no 3, s. 503-531.
- Oscarsson, Henrik - Holmberg, Sören, 2008. *Regeringsskifte: Väljarna och valet 2006*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Oscarsson, Henrik - Holmberg, Sören, 2011. *SCB, Åttapartivalet 2010. Allmänna valen, Valundersökningen*. SCB.
- Oskarson, Maria, 1994. *Klassröstning i Sverige: rationalitet, lojalitet eller bara slentrian*. Göteborg: Nerenius & Santérus förlag.
- Oskarson, Maria, 2007. *Att koda klass*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen.
- Oskarson, Maria, 2010. "Klass och partisympati" i Oskarson Maria – Bengtsson, Mattias – Berglund, Tomas (red.) *En fråga om klass: levnadsförhållanden, livsstil, politik*. Malmö: Liber AB, s. 197-208.
- Oskarson, Maria – Berglund, Tomas – Bengtsson, Mattias, 2010. "En fråga om klass" i Oskarson Maria – Bengtsson, Mattias – Berglund, Tomas (red.) *En fråga om klass: levnadsförhållanden, livsstil, politik*. Malmö: Liber AB, s. 7-11.
- Piratpartiet 2012 = "Piratpartiet på fem minuter". [Elektronisk] tillgänglig på <http://www.piratpartiet.se/politik/ppfemminuter/>. Hämtdatum 2013-05-02.
- Pressman, Steven, 2007. "The Decline of the Middle Class: An international Perspective". *Journal of Economic Issues* Vol XLI no 1 March 2007, s. 181-200

- Pressman, Steven - Scott, Robert, 2009. "Consumer Debt and the Measurement of Poverty and Inequality in the US" i *Review of Social Economy* Vol. LXVII, no 2 June 2009, s. 127-148.
- Ringdal, Kristen & Hines, Kjell, 1999. "Changes in Class Voting in Norway, 1957-1989" i Evans, Geoffrey (ed.). *The End of Class Politics?* New York: Oxford University Press, s. 181-202.
- Rosen, Harvey S. - Gayer, Ted, 2010. *Public Finance*. 9th ed (international edition). New York: McGraw Hill.
- Rothstein, Bo, 1998. "Aktör – Strukturansatsen: Ett metodiskt dilemma" i *Statsvetenskaplig tidsskrift*. Vol 91, no 1, s. 27-40.
- Rothstein, Bo, 2003. *Sociala fällor och tillitens problem*. 1: uppl. Kristianstad: SNS förlag.
- SCB:s SSYK-register. [Elektronisk] Tillgänglig på: [SSYK 96 - yrkesbenämningar version 2013-01-15 \(xls\)](#) Hämtdatum: 2013-04-16.
- Schedin, Stefan, 2010. "Klass, löneskillnader och låglönejobb" i Oskarson, Maria – Bengtsson, Mattias – Berglund, Tomas (red.) *En fråga om klass: levnadsförhållanden, livsstil, politik*. Malmö: Liber AB, s. 57-71.
- Scott, John, 1994. "Class Analysis: Back to the Future" i *Sociology* Vol 28, no 4, s. 933-942.
- Scott, John, 2002. "Social Class and Stratification in Late Modernity" i *Acta Sociologica* 45, s. 23-35.
- Svallfors, Stefan, 1999. "The Class Politics of Swedish Welfare Policies" i Evans, Geoffrey (ed.). *The End of Class Politics?* New York: Oxford University Press, s. 203-229
- Sverigedemokraterna 2011 = "Sverigedemokraternas principprogram 2011". Stockholm: Sveriges riksdag. [elektronisk] Tillgänglig på https://sverigedemokraterna.se/files/2012/03/principprogram_A5_web.pdf. Hämtdatum 2013-05-02.
- Teorell Jan - Svensson, Torsten, 2007. *Att fråga och att svara: samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur
- UCLA = "Annotated SPSS Output Multinomial Logistic Regression". UCLA: Statistical Consulting Group. [Elektronisk] tillgänglig på <http://www.ats.ucla.edu/stat/spss/output/mlogit.htm>. Besöksdatum 2013-05-05.
- Weakliem, Daniel L. - Heath, Anthony F., 1999a. "The Secret Life of Class Voting: Britain, France, and the United States since the 1930s" i Evans, Geoffrey (ed.). *The End of Class Politics?* New York: Oxford University Press, s. 97-136.
- Weakliem, Daniel L. - Heath, Anthony F., 1999b. "Resolving Disputes about Class Voting in Britain and the United States: Definitions, Models and Data" i Evans, Geoffrey (ed.). *The End of Class Politics?* New York: Oxford University Press, s. 281-307.
- Öhlin, Mira, 2010. "Samhällsklassernas utbildningshorisont – är utbildning ett fritt val?" i Oskarson, Maria – Bengtsson, Mattias – Berglund, Tomas (red.) *En fråga om klass: levnadsförhållanden, livsstil, politik*. Malmö: Liber AB, s. 42-56.

7 Appendix 1

Problem som dök upp i kodningsarbetet gällde dels SSYK-koder som skrivits in i SOM-undersökningen men som inte återfinns i SCB:s SSYK-register, dels omkodningar av SSYK-koder till ISCO-88-koder *i de fall det fick till resultat att en individ placerades i en annan kategori*. De omkodningar som gjorts revodisas i tabell A.1 på nästa sida. Övriga ISCO-88-koder återges därefter. De är de samma som i Oesch (2006:222) schema.

Vad gäller de koder som återfinns hos SOM-institutet men inte i SCB:s SSYK-register, 8324 respektive 9161, förekommer dessa hos Oesch varför de har ingått i respektive grupper.

Ett antal individer (130 stycken) har strukits då de givits en SSYK-kod som inte förklaras i SCB:s SSYK-register. Koderna är 994. Det verkar inte röra sig om någon SOM-intern bortfallskod. Även de individer som inte givits någon klar SSYK-kod eller som givits SSYK-kod 9996 (studerande) har tagits bort. En individ har givits SSYK-kod 327. Ingenstans finner jag underlag för hur jag ska hantera denna kod, därför har individen strukits. Även de tre som givits koderna 2154, 2523 och 4292 har tagits bort eftersom koderna inte återfunnits i någon citerad källa.

De som SOM givit SSYK-koden 2000 har klassats som *technical experts* och de som givits SSYK-koden 3000 har klassats som *technicians* trots att en mer detaljerad kategorisering saknats. De som givits koderna 2456 och 3220 har klassats som *sociocultural professionals*. Här har hjälp tagits av MIS 1998:3.

Vidare är Oesch oklar angående en indelning. Det gäller koderna 7120-7142 som hänförs till *skilled crafts* medan koderna 7129-7130 hänförs till *routine operatives*. Detta spelar i och för sig ingen roll för det åttagrupsindelade schemat. De individer som SOM givit koden 7129 har med stöd i MIS 1998:3 hänförts till *routine operatives*.

Tabell A.1: Kodningar från SSYK-96 till ISCO-88.

SSYK-96	ISCO-88
2214	2213
2480	2419
2491	2440
2492	2440
3233	3231
3234	3231
3235	3231
3236	3231
3237	3231
3238	3231
3239	3231
3240	3211
3450	2452
3476	3471
4111	4113
4150	4142
4224	4222
5135	3225
5152	5169
5159	5169
7137	9141
8323	8324
9150	9161
9190	9162

Källa: MIS 1998:3; Bihagen (2005); Bihagen & Nermo (2005); SCB:s SSYK-register

Kategoriseringen av individer har följt följande logik (jfr Oesch 2006b: Appendix): samtliga individer arbetar minst 20 timmar per vecka och är mellan 20 och 65 år gamla. På nästa sida följer ISCO/SSYK-koderna för de sju ton klassgrupperna.

Large employers: om egenanställd, dvs. SOM 2010 fråga 127: ”Vilken av de här yrkesgrupperna hör/hörde du till” = 8.

Egenanställda professionella: om egenanställd (SOM 2010 fråga 127: ”Vilken av de här yrkesgrupperna hör/hörde du till” = 6, 7, 9 eller 10) och ISCO/SSYK-kod mellan 2000 och 2470

Småbourgeoisie med anställda: om egenanställd (SOM 2010 fråga 127 = 7 eller 10) och annan ISCO/SSYK-kod än 2000-2470.

Småbourgeoisie utan anställda: om egenanställd (SOM 2010 fråga 127 = 6 eller 9) och annan ISCO/SSYK-kod än 2000-2470

Tekniska experter: om anställd (SOM 2010 fråga 127 = 1, 2, 3, 4 eller 5) och ISCO/SSYK-kod = 2100-2213.

Högre ledningspersonal och administratörer: om anställd (SOM 2010 fråga 127 som föregående) och ISCO/SSYK-kod = 1000-1251, 2410-2419, 2441, 2470.

Sociokulturella experter: om anställd (SOM 2010 fråga 127 som föregående) och ISCO/SSYK-kod = 2220-2323, 2350-2351, 2359, 2420-2440, 2442-2443, 2445, 2451, 2460.

Tekniker: om anställd (SOM 2010 fråga 127 som föregående) och ISCO/SSYK-kod = 2100-2313, 2471.

Lägre ledningspersonal och administratörer: om anställd (SOM 2010 fråga 127 som föregående) och ISCO/SSYK-kod = 1252-1319, 3410-1449, 3452.

Sociokulturella semi-experter: om anställd (SOM 2010 fråga 127 som föregående) och ISCO/SSYK-kod = 2330-2340, 2352, 2444, 2446-2450, 2452-2455, 3220, 3222-3224, 3226, 3229-3232, 3240-3400, 3450-3451, 3460-3470, 3472-3480.

Kvalificerade hantverkare: om anställd (SOM 2010 fråga 127 som föregående) och ISCO/SSYK-kod = 110, 7120-7128, 7131-7142, 7200-7233, 7240-7423, 7430-7520, 8311, 8324, 8333.

Kvalificerad kontorspersonal: om anställd (SOM 2010 fråga 127 som föregående) och ISCO/SSYK-kod = 4000-4112, 4114-4141, 4143, 4190-4210, 4213-4221.

Kvalificerade tjänstearbetare: om anställd (SOM 2010 fråga 127 som föregående) och ISCO/SSYK-kod = 3221, 3225, 3227-3228, 5122, 5141, 5143, 5110-5113, 5150-5163, 5200-5210, 8323.

Rutinvaruarbetare: om anställd (SOM 2010 fråga 127 som föregående) och ISCO/SSYK-kod = 7100-7113, 7129-7130, 7143, 7234, 7424, 8000-8310, 8312, 8334-8400, 9160-9162, 9300-9333.

Jordbruksanställda: om anställd (SOM 2010 fråga 127 som föregående) och ISCO/SSYK-kod = 6010-6210, 8330-8332, 9200-9213.

Rutinkontorspersonal: om anställd (SOM 2010 fråga 127 som föregående) och ISCO/SSYK-kod = 4113, 4142, 4144, 4211-4212, 4222-4223.

Rutintjänstearbetare: om anställd (SOM 2010 fråga 127 som föregående) och ISCO/SSYK-kod = 5120-5121, 5123-5130, 5131-5140, 5142, 5149, 5169, 5220-5230, 8320-8322, 9100-9153.

8 Appendix 2

Tabell A.2 Olika klassgruppers effekt ($Exp(B)$) på partisynpati med de frihetliga som referensparti-grupp (standardfel inom parentes) ($n=2992$)

	Modell A			Modell B		
	Vänster/ Borgerliga	Frihetliga/ Borgerliga	Populistiska/ Borgerliga	Vänster/ Borgerliga	Frihetliga/ Borgerliga	Populistiska/ Borgerliga
Konstant	0,766 (0,139)	0,317 (0,186)	0,108 (0,292)	0,544** (0,201)	0,355*** (0,245)	0,258*** (0,373)
Arbetslogik						
Sociokulturella specialister	0,629** (0,177)	1,313 (0,219)	0,290** (0,463)	0,476*** (0,187)	1,119 (0,230)	0,262** (0,482)
Tjänstearbetare	1,426* (0,163)	1,089 (0,223)	1,145 (0,347)	1,277 (0,168)	1,024 (0,227)	0,976 (0,355)
Tekniska specialister	0,387*** (0,203)	0,698 (0,250)	0,371* (0,464)	0,382*** (0,213)	0,804 (0,260)	0,262** (0,480)
Varuprodukt- ionsarbetare	1,924*** (0,182)	1,184 (0,255)	2,692** (0,350)	1,935** (0,186)	1,381 (0,271)	1,703 (0,377)
Managers	0,407*** (0,180)	0,538** (0,237)	0,146*** (0,537)	0,379*** (0,431)	0,586* (0,242)	0,125*** (0,545)
Kontors- personal	ref	ref	ref	ref	ref	ref
Traditionell bourgeoisie	0,166*** (0,425)	0,746 (0,360)	0,336 (0,777)	0,187*** (0,431)	0,856 (0,389)	0,278 (0,792)
Småbourgeoisie	0,265*** (0,267)	0,419** (0,332)	0,899 (0,430)	0,277*** (0,282)	0,489* (0,358)	0,742 (0,457)
Sektor						
Privat				ref	ref	ref
Offentlig/ideell				1,794*** (0,106)	1,620*** (0,137)	1,401 (0,246)
Kön						
Man				ref	ref	ref
Kvinna				0,807* (0,104)	1,047 (0,131)	0,387*** (0,245)
Ålder						
20-29				ref	ref	ref
30-49				1,283 (0,151)	0,616** (0,168)	0,667 (0,276)
50-65				1,599** (0,151)	0,683* (0,170)	0,600 (0,284)
Pseudo-R ² (Nagelkerke)	0,114			0,143		

	Modell C			Modell D		
	Vänster/ Borgerliga	Frihetliga/ Borgerliga	Populistiska/ Borgerliga	Vänster/ Borgerliga	Frihetliga/ Borgerliga	Populistiska/ Borgerliga
Konstant	0,919 (0,291)	0,269** (0,279)	0,604 (0,548)	0,128** (0,705)	0,043** (0,911)	0,023* (1,646)
Arbetslogik						
Sociokulturella specialister	0,592* (0,231)	0,783 (0,279)	0,488 (0,578)	0,839 (0,408)	1,119 (0,454)	6,700 (1,250)
Tjänstearbetare	1,077 (0,189)	0,867 (0,251)	0,984 (0,399)	1,327 (0,342)	0,895 (0,413)	6,178 (1,111)
Tekniska specialister	0,484** (0,238)	0,724 (0,293)	0,348* (0,532)	0,650 (0,440)	0,878 (0,480)	4,772 (1,175)
Varuproduk- tionsarbetare	2,106** (0,228)	1,537 (0,302)	1,615 (0,433)	2,610* (0,405)	0,936 (0,522)	8,541 (1,140)
Managers	0,455*** (0,203)	0,595* (0,264)	0,198* (0,575)	1,087 (0,361)	0,839 (0,446)	1,099 (1,473)
Kontors- personal	ref	ref	ref	ref	ref	ref
Traditionell bourgeoisie	0,201** (0,469)	0,263 (0,420)	0,449 (0,821)	0,441 (0,717)	0,293 (0,851)
Småbourgeoisie	0,253*** (0,323)	0,209 (0,382)	0,919 (0,503)	0,173* (0,678)	0,287 (0,642)	3,423 (1,240)
Sektor						
Privat	ref	ref	ref	ref	ref	ref
Offentlig/ideell	1,835*** (0,118)	1,357* (0,147)	1,762* (0,267)	1,165* (0,213)	0,913 (0,256)	1,473 (0,463)
Kön						
Man	ref	ref	ref	ref	ref	ref
Kvinna	0,790 (0,121)	0,937 (0,147)	0,493** (0,287)	0,900 (0,226)	0,773 (0,257)	0,553 (0,514)
Ålder						
20-29	ref	ref	ref	ref	ref	ref
30-49	1,239 (0,161)	0,640** (0,175)	0,597 (0,291)	1,553 (0,296)	0,730 (0,316)	0,591 (0,538)
50-65	1,307 (0,166)	0,747 (0,180)	0,450** (0,321)	1,380 (0,306)	0,980 (0,319)	0,404 (0,592)

	Modell C (forts.)			Modell D (forts.)		
	Vänster/ Borgerliga	Frihetliga/ Borgerliga	Populistiska/ Borgerliga	Vänster/ Borgerliga	Frihetliga/ Borgerliga	Populistiska/ Borgerliga
Utbildning						
Låg	ref	ref	ref	ref	ref	ref
Lägre medel	0,545** (0,184)	1,313 (0,311)	0,603 (0,342)	0,632 (0,356)	2,033 (0,598)	0,566 (0,647)
Högre medel	0,468*** (0,200)	1,564 (0,321)	0,257** (0,425)	0,493 (0,417)	2,654 (0,638)	0,255 (0,817)
Hög	0,388*** (0,215)	1,598 (0,330)	0,329* (0,465)	0,481 (0,417)	2,392 (0,638)	0,436 (0,817)
Utbildnings- logik						
Teknisk	ref	ref	ref	ref	ref	ref
Organisatorisk	1,113 (0,167)	0,697 (0,224)	0,630 (0,362)	0,924 (0,321)	0,507 (0,413)	0,434 (0,724)
Interpersonell	1,302 (0,155)	1,535* (0,187)	0,612 (0,316)	0,989 (0,282)	1,281 (0,326)	0,178** (0,583)
Inkomst				1,260***	1,288***	1,350**
Pseudo-R ² (Nagelkerke)	0,167			0,239		

Källa: SOM 2010

Kommentar: *** innebär signifikans på 0,001-nivå, ** innebär signifikans på 0,01-nivå, * innebär signifikans på 0,05-nivå. Inkomstvariabeln är på kvotskalenivå, sjunkande i tio steg från 50 000 eller mer, mellan 49 999 och 45 000, ner till mellan 10 000 och 14 999 och mindre än 10 000. Standardfelen i modell D gör slutsatser kring stödet för sverigedemokraterna något vanskliga. "...” innebär att värden inte kunnat räknas ut.

9 Appendix 3

Variabeln *utbildningslogik* skapas utifrån SOM 2010 fråga 147 "[v]ilken inriktning har din utbildning i huvudsak?".

Tolv fasta svarsalternativ samt möjlighet till öppet svar ges.

Till den organisatoriska utbildningslogiken hänförs de som svarat "ekonomi/handel/-administration".

Till den interpersonella utbildningslogiken hänförs de som svarat "estetisk/design/-hantverk/konst", "hotell/restaurang/service/-skönhetsvård", "hälso/sjukvård", "humaniora/kultur", "media/journalistik/-reklam", "pedagogik", "samhällsvetenskap/-juridik" eller "socialt arbete/omsorg/-psykologi".

Till den tekniska utbildningslogiken hänförs de som svarat "jordbruk/skogsbruk/-miljövård", "teknik/byggt teknik/industri/transport" eller "naturvetenskap/-matematik/data".

Övriga har bortrangerats.

10 Appendix 4

Tabell A.4 Klassgruppers stöd för olika partigrupper utifrån ESEK (n=2992)

Klassgrupp	Ekonomisk skiljelinje		Sociokulturell skiljelinje	
	Vänsterpartier	Borgerliga	Frihetliga	Radikal-populistiska
Ledande				
Tjänstemän	-16,2%***	+20,3%***	-1,0%	-3,1%***
Kvalificerade	-6,6%***	+5,5%**	-2,6%	-1,4%*
Tjänstemän				
Övriga tjänstemän	-3,3%	+3,9%	+2,3%	-2,8%***
Småföretagare och lantbrukare	-15,9%***	+18,3%***	-4,6%	-2,0%
Arbetsledare och tekniker	+7,0%	-9,2%*	-2,2%	+4,5%*
Yrkesutbildade han- del/service/omsorg	+17,4%***	-21,1%***	-2,0%	+5,8%**
Yrkesutbildade arbetare	+21,0%***	-19,3%***	-4,2%*	+2,6%
Övriga arbetare	+9,7%***	-11,7%***	+1,1%	+1,0%
Proportion i hela populationen	30,6%	51,0%	14,3%	4,0%

Källa: SOM 2010

Kommentar: Tabellen visar procentuell skillnad i partipreferens mellan en viss grupp och hela populationen. *** innebär signifikans på 0,001-nivå, ** innebär signifikans på 0,01-nivå, * innebär signifikans på 0,05-nivå. Mothypotesen har konsekvent varit tvåsidig. Den fråga som individerna besvarat lyder "[v]ilket parti tycker du bäst om idag?". ESEK-schemat är skapat av SOM och ingår i SOM 2010. Klasserna "småföretagare exkl. lantbrukare" och "lantbrukare med flera" har slagits ihop. Målpopulationen är densamma som Oeschs, dvs. endast de som har uppgett att de tillbringat minst 20 timmar på arbetsmarknaden per vecka och är mellan 20 och 65 år gamla ingår. De två översta grupperna utgör tjänstemannaklassen, de tre sista arbetarklassen. Övriga benämns mellanliggande. Se vidare Bengtsson (2010b).